

V skladu z družbenim sistemom

»Novi zakon o narodni obrambi, ki ga bo zvezna skupščina v kratkem sprejela, bo prilagodila organizacijo narodne obrambe osnovnim karakteristikam našega samoupravnega sistema. Vsebinsko bo to popolnoma nov zakon. Postalo je neizbežno, da naši državljani, ki v delovnih organizacijah in komunah odločajo o sadovih svojega dela in vseh drugih dejavnostih, ne vplivajo na razvoj tako pomembnega področja, kot je narodna obramba. S svojo novo vsebino novi zakon o narodni obrambi prvič določa ne samo dolžnosti, temveč tudi pravice državljanov, delovnih organizacij in družbeno-političnih skupnosti, da branijo domovino v primeru sovražnega napada.« — je dejal novinarjem na tiskovni konferenci v zveznem sekretariatu za informacije pomočnik državnega sekretarja za narodno obrambo generalpodpolkovnik Djuro Lončarevič, ko je pojasnjeval predlog zakona o narodni obrambi, ki ga je pred

kratkim sprejel zvezni izvršni svet.

Stari zakon o narodni obrambi je bil sestavljen pred desetiimi leti in je na svoj način razrajal razmere ter čas, v katerem je bil sprejet. Razčlenitev splošne ljudskoobrambene vojne je bila v tem zakonu šele na začetku. Zato je povsem razumljivo, da so nove razmere zahtevale pripravo novega zakona, zakona z novo vsebino.

Novi zakon se je oddaljil od dosedanjih stališč, po katerih so bile oborožene sile izključno v pristojnosti federacije. Po novem zakonu sestojijo oborožene sile iz operativne armade in raznovrstnih enot teritorialne obrambe. Operativna obramba je v pristojnosti federacije, novi zakon pa daje pravice in dolžnosti delovnim organizacijam in družbeno-političnim skupnostim ob občinah do republike, da osnujejo raznovrstne enote teritorialne obrambe.

Jugoslavija kot socialistična

in neodvisna država se ne pripravlja na agresivno vojno. Zato ji ni treba organizirati svoje obrambe po vzoru kakšne druge države. Pripravljamo se na obrambo pred agresorjem. Prav zato predvideva novi zakon poleg operativne armade tudi organizacijo teritorialne obrambe. Enote teritorialne obrambe naj bi resno vplivale na potek celotnih bojnih operacij. Delovanje operativne in teritorialne obrambe naj bi v vojni tvorila celoto.

»V narodnoosvobodilnem boju so bili uspehi dobro organiziranega vseljudskega odpora zelo očitni. Partizanske enote so se vsepovsod opirale na dobro organizirano narodnoosvobodilno gibanje. To naše lastno bojno izkustvo nam lahko veliko pomaga pri sestavi sedanje koncepcije ljudske obrambe.« je dejal generalpodpolkovnik Djuro Lončarevič.

Novi zakon o narodni obrambi naj bi bil sprejet v decembru.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

Leto VI
19. XI. 1968
Št. 46

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

S SEJE RO ZZB
NOV SLOVENIJE

Nikoli ne bomo dovolili blatiti naše revolucije!

Sedem točk je obsegal dnevni red seje predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki je bila 16. novembra. Razpravljali so o stališču do pisanja lista »Tribuna«, o problematiki revije »Borec«, o stanovanjski problematiki, o pravilniku trošenja namenskih sredstev za pospeševanje zgodovinske dejavnosti pri RO ZZB NOV Slovenije, obravnavali so priprave na novi statut naše organizacije ter proračun republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. Sejo je vodil predsednik Franc Leskošek-Luka.

Predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije je na seji na zahtevo številnih članov, organizacij in odborov bivših partizanskih enot obravnavalo tudi nekatere pojave v našem družbenem življenju, zlasti pisanje nekaterih časopisov. Izredno ogorčenje članov in organizacij ZZB ter drugih državljanov ob blatenju naše revolucije, ki je našlo prostor v nekaterih sredstvih javnega obveščanja, se izraža v številnih protestnih pismih, ki jih prejema RO ZZB. To ogorčenje je povsem upravičeno in

družbeni razvoj. Tudi ne moremo povsem zanikati nam sovražnih vplivov. Nekatere skupnice si prisvajajo del sredstev javnega obveščanja in jih izkoriščajo za blatenje tega, kar je vsem sveto in neoskrunljivo. To delajo pod krinko nekakšne umetnosti, pod geslom, da je umetniško ustvarjanje svobodno, čeprav njihovo pisanje nima nič skupnega z umetnostjo. Zahtevajo, da bi o njihovi »umetnosti«, ki blati to, kar je slovenskemu narodu največja vrednota, diskutirali, sklicujejo

lahko v imenu vsega članstva ZZB odločno zahtevajo, da se takim ljudem onemogoči njihovo umazano početje in poizkusi razdora.

Stališče predsedstva je, naj »TRIBUNA« postane res glasilo študentov ljubljanske univerze. Borci bodo vedno podpirali napredne težnje in revolucionarnost študentske mladine, kakor tudi mladine nasploh. Razumeli bodo mladostno zaletavost in vse, kar je v zvezi z mladostjo, doraščanjem in dozorevanjem. Prepričani so, da bodo znali študenjske sami izločiti skupino, ki si prisvaja njihovo glasilo za svoje klavirno početje. Pristojni organi naj preprečijo v slehernem časopisu objavljane prispevke, ki obrekujejo in blatijo našo revolucijo. Hkrati predsedstvo meni, da so za take negativne pojave odgovorni tudi borci in naše politične organizacije, ki niso poskrbeli za to, da bi mladina bolje spoznala etične in moralne vrednote naše revolucije, jih sprejela ter se kot nadaljevalce revolucije še bolj aktivno in tvorno vključila v družbeni razvoj.

O problematiki revije »Borec« je poročal Josip Logar-Božo. Revijo, ki izhaja že 20 let, je ustanovil takratni glavni odbor ZB. In ker je RO ZZB NOV Slovenije ustanovitelj revije, pa tudi zato, ker je uredniškemu odboru potekala mandatna doba, podaja le-ta obracun svojega dela. Predsedstvo republiškega odbora pa prosi za odgovor na dve vprašanji, nanašajoči se na vsebino in potrebna sredstva revije »Borec«.

V razpravi, v katero je posleglo več članov predsedstva, so naglasili, da so ugotovitve uredniškega odbora pravilne in se predsedstvo z njimi v celoti strinja. »Borec«, ki je bil prej glasilo ZB, je sedaj kulturna revija, ki je med borci našla svoje pravo mesto, zato naj ostane njena dosedanja koncepcija nespremenjena, postane naj še bolj aktualna. Svoje nadaljnje delo pa naj uredniški odbor

usmerja po ugotovitvah razpisane ankete.

Predsedstvo republiškega odbora ZZB je nato sklenilo podaljšati mandatno dobo dosedanjemu uredniškemu odboru s predsednikom Dragom Seligerjem in urednikom Vojkom Novakom ter vsestransko podpreti prizadevanja zavoda »Borec« po zvišanju dotacij za revijo.

Na seji so obravnavali tudi okrožnico, ki jo je komisija za vprašanja borcev NOV skupščine SR Slovenije poslala občinam, ki imajo v skladu s predpisanimi ZZB NOV o merilih za urejanje stanovanjskih zadev borcev. Po mnenju komisije je rjena prava stvar naloge izdelati, pregledati ali dopolniti spiske upravičencev, bodisi do najemnih stanovanj ali do kreditov za nakup in gradnjo lastnih oziroma za adaptacijo neustreznih stanovanj.

Na podlagi navodila, ki ga je komisija izdala, imajo pravico do ureditve stanovanjskih zadev vsi borci, zaposleni in nezaposleni, upokojenci, invalidi in kmetje.

O vsebini okrožnice, kakor tudi o celotni problematiki urejanja stanovanjskih zadev so se prisotni člani predsedstva pogovorili res temeljito. Ugotovili so, da se sredstva (20 odstotkov od celotnega 4-odstotnega prispevka) že zbirajo in da bo v letu 1969 že mogoče začeti izvajati program. Potreba preli-vanja dela teh sredstev na ekonomsko manj razvita območja pa govori v prid osrednjemu zbiranju in ne delitvi teh sredstev po občinah.

Spričo tega, kar je zbiranje teh sredstev zadnja družbena akcija za ureditev stanovanjskih zadev borcev in ker sredstva, ki bodo zbrana, ne bodo zadostna, so člani predsedstva izrekli precej kritičnih pripomb na načinu zbiranja podatkov, kakršnega je s svojo okrožnico uvedla komisija za vprašanja borcev NOV skupščine SR Slovenije. Zato so sklenili opozoriti na to, da so sredstva, ki se zbirajo, omejena in da bo z njimi mogoče urediti samo res pereče stanovanjske zadeve borcev, ne pa vseh.

V. M.

Potem, ko se je predsedstvo seznanilo z osnutkom pravilnika o trošenju namenskih sredstev za pospeševanje zgodovinske dejavnosti pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije in so si člani tudi ogledali najnovejšo obsežno in zanimivo knjigo — Tone Ferenc: Raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941—1945 — izdano s pomočjo komisije, ki ta sredstva upravlja, so predlagali nekaj sprememb in predložili osnutek pravilnika odobrili in sprejeli. Sprejeti pravilnik naj bi veljal za eno leto, po tem času pa bo republiški odbor ponovno razpravljal o njem in ga sprejel za stalno.

Iz poročila o osnutku novega statuta organizacije borcev izhaja, da bo novi statut samo okviren in da bo pooblaščen odbore po republikah, da s svojimi pravilniki urejajo organizacijo in jo prilagajajo svojim potrebam in razmeram. Osnutek vsebuje načine izvolitve vodilnih organov (skupščin) na vseh ravneh. V osnutku statuta niso predvidene komisije, pač pa prepušča skupščinam, da vsaka sama ustanovi tiste komisije, ki jih smatra za potrebne. Po predlogu novega statuta naj bi se ZZB v prihodnje imenovala »Zveza borcev NOV Jugoslavije«.

Razprava, ki se je razvila o vsebini osnutka novega statuta, je pokazala, da je treba v njem še marsikaj spremeniti. Člani predsedstva so izrazili svoje pomisleke in tudi nezadovoljstvo z namero po izločitvi združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev iz skupne organizacije borcev.

Na dnevnem redu seje je bil tudi proračun republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki so ga člani predsedstva po obravnavi posameznih postavk tudi sprejeli.

Nad pet ur je trajala ta seja, razprave na njej so bile zelo stvarne in temeljite. Posamezni člani pa so v njih naglašali tudi občasno potrebo po sklicevanju pogostejših sej, da bi predsedstvo lahko sproti urejalo pereče zadeve.

V. M.

BESEDE
IN
DEJANJA

● Slovenija na poti v »družbo razvitih«...

Za Slovenijo bo leto 1969 prvo leto, v katerem bo prišlo več kot 1000 dolarjev narodnega dohodka na prebivalca (po oceni za 1. 1969) in nad 1000 novih dinarjev povprečnega mesečnega dohodka na zaposlenega. Potrebovala pa bo sto milijonov novih dinarjev za modernizacijo industrije, razširitev teritorialne dejavnosti, izgraditev splošnega stroja, boljše napajanje zaposlenih (v prvi vrsti strokovnjakov) in za financiranje »nadaljevanja«. Znašla se bo na tisti stopnji razvoja, ki zahteva podvojitev moči, da bi prispela v »družbo razvitih«, da bi preuredila in uskladila proizvodnjo na vseh področjih, ki jo je treba za urejanje skladnejših odnosov poiskati najučinknejše instrumente in mehanizme.

Borba — 9. XI. 1968

● Nezaposlenost na nespremenjeni ravni

... V Sloveniji se je v minulem mesecu povečalo število zaposlenih za 0,4 odstotka, ali za 2500 oseb, medtem ko je v juliju naraslo za blizu 200 oseb! Število brezposelnih v republiki je že tretji mesec na skoraj nespremenjeni ravni 17.700 oseb;

Delavska enotnost — 9. XI. 1968

● Neporavnana škoda

Nad 250.000 zavarovancev iz vse države zahteva od zavarovalnih zavodov okoli 700 milijonov dinarjev za neporavnano škodo v prejšnjem letu.

Po podatkih združenja zavarovalnih zavodov »Edinstvo« v Beogradu bi morali »vskoki za sanacijske prispevke« vplačati do septembra letos okoli 114 milijonov dinarjev, vplačali pa so jih samo 45,6 milijona dinarjev.

Delo — 9. XI. 1968

● Primat imajo družbene vede

V Jugoslaviji imamo 107 fakultet, od tega je 42 fakultet družbenih ved, 40 tehničnih, 13 medicinskih in 12 kmetijsko-veterinarskih ved. Ko prešteto študente, je kar je povsem razumljivo, razlika v korist fakultet družbenih ved še večja. Letos se je na beograjski fakulteti vpisalo 15.300 novih študentov, 9209 od teh se jih je vpisalo na fakultete družbenih ved.

Ekonomika politika — 11. 17. XI. 1968

● Čudež s hribom boksita...

»Boksit«, rudarsko podjetje iz Nikšića, je na nepojasnjen način izgubilo 650 vagonov boksitne rude, to je približno 12,5 milijona kilogramov! Neverjetno je kako je mogel zginiti cel hrib boksitne rude, se je pa to res zgodilo: tuje ladje, ki so jih prej kratkim posilali po rudo, so popolnoma prazne izplule iz barskega pristanišča, ker tam ni bilo niti kilograma boksita.

Borba — 7. XI. 1968

● Mladini njeno mesto

V obalnih občinah je okrog 8000 mladine med 15. in 27 letom starosti. Povečini je to delavska in kmetijska mladina. Kmetiče mladine je zelo malo.

24 odstotkov vseh zaposlenih je mlajših od 27 let, vendar jih je samoupravnih organih le 8 odstotkov. Prav tako je tudi število mladine v organih družbeno-političnih organizacij odločno premajhno.

Primorske novice — 9. XI. 1968

● Uspehi industrije v oktobru

Slovenska industrija je v mnogih panogah dosegla v oktobru do sedaj največjo mesečno proizvodnjo. Proizvodni indeks celotne slovenske industrije se je povečal od 10,2 v septembru na 119,0 v oktobru, ko je bila industrijska proizvodnja Slovenije za 14,8 odstotka večja kakor lani v tem mesecu. Stopnja povečanja proti vodnje je velika, tudi če upoštevamo, da je imel letošnji oktober en delovni dan več kakor lani. Z oktoberskim rezultatom je stopnja povečanja proizvodnje za deset mesecev narasla na 7 odstotka kljub skromnim rezultatom v prvem polletju.

Delo — 13. XI. 1968

izraža odločen odpor proti poizkusom blatenja naporov in žrtv v narodnoosvobodilni vojni, iz katerih se je porodila naša socialistična skupnost. Predsedstvo hkrati obsoja posamezne negativne pojave, pa čeprav so plod neodgovornih posameznikov — tem osterje, če so ti posamezniki borci — pojave, ki so v nasprotju s hotenjem in prizadevanji velike večine naših delovnih ljudi ne glede na njihovo starost in poklic. V izredno ostri in prizadevi razpravi so se izkristalizirala stališča, ki jih povzemamo.

Pri izvajanju naše družbene reforme, pri izredno dinamičnem razvoju naše socialistične družbe nastajajo problemi, težave, doživljamo tudi neuspehe. O njih razpravljamo dobronamerno, napake pa sproti odpravljamo! Različni negativni pojavi v naši družbi borci neprimerno bolj bolijo kakor marsikoga, ki blati našo revolucijo, kot na primer »TRIBUNA« in »KATALOG«. Prav zaradi tega predsedstvo meni, da bi vse zavestne družbene sile, vse organizacije in vsak posameznik morali aktivneje sodelovati pri razvijanju vrednot socialistične družbe in pri oblikovanju zavesti, posebno pri mlajših ljudeh. Zato nosijo uredništva revij, radia in televizije ter tudi oblasni organi veliko moralno politično odgovornost.

Predsedstvo ugotavlja, da je velika večina mladih trdno odločena braniti pridobitve ljudske revolucije ter izgrajevati sistem humanega in demokratičnega socializma. Vsa naša napredna mladina ima tudi vse možnosti svobodnega umetniškega ustvarjanja in uveljavljanja na kulturnem področju.

Ob izvajanju naše družbene reforme pa si nekateri napačno razlagajo naš demokratični

se, da gre za umetniško ustvarjanje, za različne poglede dveh generacij, za njune medsebojne konflikte itd. Nikjer in nikoli ne bi dovolili blati in pljuvati na kri in na žrtve za narodovo svobodo in obstoj! Zato o teh stvarih ne bomo diskutirali, ker blatenje revolucije in njenih tvorcev, borcev — živih in padlih — kakršno zasledimo na primer na straneh »TRIBUNE« — ni umetnost v duhu kulturnih tradicij niti omet za kulturno prihodnost slovenskega naroda.

Predsedstvo ugotavlja, da so se ljudje, ki pišejo, rišejo in objavljajo take stvari, moralno in politično diskvalificirali, prav tako tudi tisti, ki jih zagovarjajo. Člani predsedstva RO ZZB NOV Slovenije so prepričani, da

Rehabilitacija in zaposlovanje invalidov

Stalna konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb Slovenije je izdala obširno in temeljito izdelano informacijo o izvajanju stališč skupščine SR Slovenije v rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Obsežnemu gradivu je priloženih še nad 20 tabel, ki do podrobnosti ilustrirajo številčno stanje podatkov iz informacije.

Saj ne gre, da bi mi pisali o celotni problematiki rehabilitacije in zaposlovanja invalidov, toda ker gre pri tem tudi za vojaške vojne in mirovne invalide, bi se ob teh le postavili in posneli nekaj ugotovitev iz omenjene informacije.

Gospodarske organizacije so v veliki večini zaposlile invalide v rednih delovnih razmerjih. Tako so v 104 gospodarskih organizacijah do 31. 12. 1967 doleteli 4099 mest za invalide. To

da pri tem je treba naglasiti, da je v vseh gospodarskih organizacijah v Sloveniji bilo leta 1962 zaposlenih 5082 invalidov in da se je to število do konca leta 1967 zvišalo na 7929.

V obdobju, ki ga navajamo, je naše gospodarstvo zaposlilo tudi nad 1000 invalidov in za delo manj zmognenih oseb, ki so jih prej zaposlovali invalidske delavnice. Od 23 invalidskih delavnic z nad 2000 zaposlenimi v letu 1962 jih je danes le še 8.

Da bo slika popolna, se pomudimo še nekoliko ob zaposlitvi vojaških vojnih in mirovni invalidov. Le-teh je bilo med navedenimi v letu 1962 vsega 1065, a do leta 1967 se je to število zvišalo na 1128.

Spričo tega, da je bila rehabilitacija vojaških vojnih invalidov v povojnih letih in še do pred kratkim zelo uspešna, je

to prav gotovo prispevalo tudi k njihovem zaposlovanju. V zvezi s tem naj še ugotovimo, da je bilo leta 1963 vseh nezaposlenih invalidnih oseb 1442 in da je njihovo število naraslo do konca leta 1967 na 2068. Ker pa so v tem številu zajeti tudi vojaški vojni in mirovni invalidi, moramo ugotoviti, da se je njihovo število v tem času stalno zniževalo. V letu 1963 jih je namreč bilo še 54, a konec leta 1967 le še 21.

Kako je z zaposlovanjem invalidov pri nas, nam povedo tudi podatki v odstotkih. V vseh gospodarskih podjetjih, ki imajo nad 125 zaposlenih, so v obdobju od leta 1962 do leta 1967 naredili bistven premik v zaposlovanju invalidov. V letu 1962 je bilo med zaposlenimi v teh podjetjih le 1,6 odstotka invalidov, a v letu 1967 že 2,2 od-

stotka. Če bi pa upoštevali samo največjo industrijsko skupino, se pravi gospodarska podjetja z nad 2000 zaposlenimi, potem ugotovimo, da je bilo v njih v letu 1962 zaposlenih 2,9 odstotka invalidov, a v letu 1967 se je ta odstotek dvignil že na 4,3%.

Iz informacije o rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov smo posneli — lahko bi rekli samo drobce — toda tudi ti podatki nam povedo, da je rehabilitacija invalidov dosegla do zdaj že lepe uspehe. Z rehabilitacijo vojaških vojnih invalidov je začela ZVVI že leta 1946 in v vseh letih do danes se jih je rehabilitiralo res precejšnje število. Ne gre pa pri tem prezreti, da so še danes štirje vojaški vojni invalidi na rehabilitaciji, ker so se zanj odločili precej pozno.

V. M.

Titov intervju za »Paris Match«. — Predsednik republike Josip Broz Tito je v daljšem razgovoru z glavnim urednikom francoske revije Jeanom Raymondom Tournouxom pojasnil svoja stališča do mnogih perečih problemov sodobnega sveta, na vprašanje o gospodarskem sistemu Jugoslavije pa je odgovoril, da smo v minulih treh letih že prebrodili največje težave gospodarske reforme.

Minister Hasluck je obiskal SFRJ. — Avstralski zunanji minister Hasluck je pred vrnitvijo domov na beograjskem letališču dejal, da je zadovoljen z obiskom in gostoljubnostjo, ki so mu jo izkazali v naši državi ter dodal, da so med obiskom sklenili manjše dvostranske sporazume. Potrdil je, da neodvisnost in ozemeljsko nedotakljivost SFRJ in Avstralija enako obravnavata.

DOGODKI TEDNA

Delegacija SZDLJ v Kambodži. — Delegacija SZDLJ Jugoslavije pod vodstvom Rata Dugonjića se je udeležila 15. obletnice neodvisnosti Kambodže. Sprejel jo je tudi šef države Kambodže princ Sihanuk. V pogovoru sta obe strani ugotovili, da morajo neuvrščene države začeti nove akcije ter da ju vežeta bližina in istovetnost stališč o aktualnih mednarodnih problemih.

Seja IK in predsedstva ZKJ. — Na skupni seji, ki jo je vodil tovariš Tito, sta predsedstvo in izvršni komite CK ZKJ razpravljala o mednarodnem položaju, o izvajanju sklepov X. seje CK ZKJ ter o pripravah na IX. kongres ZKJ. Na seji so med drugim ugotovili, da je razvoj mednarodnih odnosov potrdil ocene in stališča resolucije X. seje CK ZKJ.

Konjunktura v slovenskem gospodarstvu. — V preteklem mesecu je slovenska industrija dosegla doslej največji mesečni obseg. Nadalje se je povečal promet v trgovini, predvsem pa smo zabeležili ugodne rezultate v izvozu. Zadnje mesece je opažati tudi vidnejše izboljšanje zaposlenosti. Proizvodni indeks celotne slovenske industrije se je povečal od 110,2 v septembru na 119,0 v oktobru.

Pokrajinska konferenca ZK v Prištini. — V prisotnosti 209 delegatov, med njimi 128 Albancev, 65 Srbov, 18 Črnogorcev in 5 Turkov je referat o aktualnih idejnih in političnih nalogah komunistov v pokrajini imel predsednik pokrajinskega komiteja Veli Deva. Dejal je, da je izvajanje reforme na Kosmetu sprožilo prizadevanja, da bi izvlekli pokrajino iz zaostalosti.

Kongres Poljske združene delavske partije. — V Varšavi se je končal peti kongres PZDP. Wladyslaw Gomulka, ki je bil znova izvoljen za prvega sekretarja CK PZDP, je glavni del svojega govora posvetil revizionizmu, integraciji socialističnih držav in mestu Poljske v Evropi in svetu. Znova je poudaril, da je razvoj Poljske mogoč samo v najtesnejšem sodelovanju s Sovjetsko zvezo.

8 zahodnih novinarjev so izgnali. — Češkoslovaško ministrstvo za zunanje zadeve je sporočilo, da je pozvalo 8 ameriških in zahodnonemških novinarjev, naj zapustijo češkoslovaško ozemlje zaradi tega, ker so grobo prekršili gostoljubje Češkoslovaške in status turistov, ki so ga imeli. Ti novinarji so kot turisti pošiljali svojim redakcijam gradivo v nasprotju z interesi ČSSR.

Plenum CK KPČ. — Na tridnevnem plenumu CK KPČ je nastopilo 57 govornikov. Plenum je sprejel resolucijo o sedanjem položaju in glavnih nalogah partije. Opazovalci menijo, da pomeni plenumska resolucija kompromis med različnimi mnenji, ki jih je bilo slišati v razpravi. Praški študentje se zbirajo na fakultetah in slišati je, da bodo kmalu pričeli stavkati v podporo januarski politiki.

Kitajska v OZN — da ali ne? — ZDA so kategorično zavrnile predlog resolucije 16 držav, s katero zahtevajo sprejem LR Kitajske v OZN in odstranitev Čangkajškovih predstavnikov iz svetovne organizacije. V razpravi v generalni skupščini je ameriški veleposlanik Wiggins dejal, da bi morebitni sprejem Kitajske povzročil nesoglasja. Albanski delegat je ZDA zato ostro obsodil.

Zasedanje ministrov držav NATO. — Na zasedanju v Bruslju so zunanji ministri držav članic NATO zveze opozorili Sovjetsko zvezo, naj se odreče uporabi sile, pa tudi vmešavanja v notranje zadeve drugih držav. Obenem so poudarili pripravljenost za razvoj odnosov med Vzhodom in Zahodom. ZDA so izjavile, da sta Avstrija in Jugoslavija vezani na interesno področje varnosti NATO.

Delegacija KPI v Moskvi. — Iz Moskve se je vrnila italijanska partijska delegacija, ki se je pod vodstvom člana politbiroja in direktorja KPI Berlinguera tri dni sestajala s predstavniki sovjetskega partijskega vodstva. Sovjetski voditelji so ponovno poskušali prepričati svoje sobesednike, da so bili ukrepi na Češkoslovaškem potrebni, kar pa jim ni uspelo.

Smrtna kazen za Panagulis. — Atensko vojaško sodišče je obsodilo na smrt vojaka Aleksandra Panagulis, češ da je s skupino 15 soobtoženih koval zaroto proti vojaškemu režimu in atentat na predsednika Papadopulosa. Obsojenec pogumno vztraja pri odločitvi, da sodišča ne bo prosil milosti. Posebno vojaško sodišče je poleg njega obsodilo več drugih obtožencev na zelo dolge zaporne kazni.

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

Proslava 50. obletnice bojev za severno mejo v Ptuj

V soboto, 26. oktobra zvečer je priredil občinski odbor Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/1919 v ptujskem gledališču svečano akademijo v počastitev 50. obletnice bojev za severno mejo, na kateri so sodelovali pevski zbor, tamburaški zbor in recitatorji DPD »Svoboda« Ptuj.

Predsednik občinskega odbora Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo, tov. Mirko Majcen je najprej opisal dogodke pred 60. leti, ko so ptujski nem-

škutarji v Ptuj napadli mirne zborovalce narodnoobrambne Ciril-Metodove družbe, nato pa je podpredsednik republiškega odbora Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo, tov. Fran Štaudekar v daljših izjavah zbranim borcem in gostom predložil borbe slovenskih prostovoljcev pred 50 leti za osvoboditev severnih krajev Slovenije.

Predsednik občinske skupščine Ptuj tov. Franjo Rebernak pa je nato borcem za severno mejo priredil v hotelu »Petovica« sprejem, ki je potekel v priskrbenem vzdušju.

Tako proslave kakor sprejema se je udeležil tudi sin pok. generala Maistra, inž. Borut Maister s soprogo.

F. St.

Počastitev spomina DANILE KUMARJEVE

Občinski odbor ZZZ NOV Ljubljana-Bežigrad je priredil spominski izlet, katerega so se poleg članov občinskega odbora udeležili tudi predstavniki ZB. Namen in cilj izleta je bil: obiskati spominska partizanska obeležja na Lubniku in okolici Srednje vasi in tam, v okviru svečanosti ob dnevu mrtvih, počastiti spomin narodnih herojev Danile Kumarjeve-Andreje in Francca Ravbarja-Viteza, ki sta živela na območju današnje občine Bežigrad, padla pa sta v omenjenih krajih.

Na Lubniku nad Škofjo Loko, na mestu, kjer je padla tovarišica Danila Kumar, se je zbralo okrog 50 predstavnikov zveze borcev, na čelu s predsednikom občinskega odbora Ivanom Kunaverjem, ki je položil vence k spominskemu obeležju. Navzočim, med katerimi so bili tudi oče, mati in brat padle borke in revolucionarke — vsi trije so nosili spomenice 1941 — ter narodni heroji Ciril Metoda, je tov. Stane Koman orisal njeno življenjsko pot. Govornik je družino Kumarjevih in tudi Danilo osebno poznal, zato so bile njegove besede toliko bolj živirne in ganljive. Povedal je, da je bila Danila med partizani znana pod imenom Andreja, rojena leta 1921 v Kojskem pri Gori. Odkoder je leta 1937 prišla s starši v Ljubljano. Tu je obiskovala osnovno in mešansko šolo, nato pa se je zaposlila v tedanji Vidmarjevi tovarni (današnja TONOSA) v Savljah. Ko je bila zaradi svojega naprednega političnega prepričanja in delovanja odpuščena, se je zaposlila v

takratni papirnici Tišar, kjer je nadaljevala s svojim plodnim revolucionarnim in aktivističnim delom. Med drugim je bila tudi kurirka CK KPS in je vzdrževala zvezo z ilegalnimi partijskimi tehnikami v Ljubljani in okolici. Julija 1942 so jo italijanski fašisti prišli in zaprli, vendar je še istega dne pobegnila in odšla v partizane. Bila je v Tomšičevi brigadi, in sicer najprej kot bolničarka, nato borka, politični delegat in komisar čete. Ko je v neki bitki blizu Litije padel komandir čete, je prevzela poveljstvo in se s četo prebila iz obroča. Postala je namestnik političnega komisarja bataljona. Januarja 1944 je bila poslana na Gorenjsko, kjer je kot članica sekretariata Pokrajinskega komiteja AFZ za Gorenjsko v svojem 23. letu padla na Lubniku od sovražnikov krogel iz zasede.

Ob koncu je tov. Koman predlagal, da bi v osnovni šoli na Škofjicah, ki nosi njeno ime, odkrili njen doprni kip.

V SPOMIN TRINAJSTIH TALCEV

V nedeljo, 27. oktobra je bila v Krmelju lepa žalna svečanost, posvečena predvsem 13 talcem, ki so pred 25 leti izgubili življenje.

22. oktobra 1943 so podivjani fašisti na travniku v vasi Hlinje ustrelili trinajst talcev iz Krmelja. Padli so Karl Prelogar, Alojz Haroch, Anton Jelenc, Miha Marincič, Miha Bah, Jože Jelenc, Martin Kos, Ivan Kos, Jakob Stih, Rudi Flajs, Franc Miklavčič, Ludvik Keše in Bruno Rajner. Njihova srčna kri je pordečila slovensko zemljo, njihove ustnice so v smrtnem drgetu klicale po masčevanju, njihove ugašajoče oči so iskale svoje drage... Umrli so zato, ker so bili čisti vaške zaščitniki, ker so bili Slovenci. Dali so svoja življenja zato, da živimo v miru, da gradimo nov svet, ki naj bi bil brez sovraštva. Velika je bila njihova žrtve, zato bo ostal spomin nanje večen! Jeseni 1945 so jih ob veliki udeležbi svečano prekopali na bližnji pokopališč v Gaborjele in Trbiče.

Ob lepem spomeniku padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja se je zbralo preko 150 ljudi, predvsem pionirjev in mladincev. Solski pevski zbor je zapel žalostinko, nakar je predstavnik ZZZ NOV Jože Lužar imel krajiški spominski govor. Sledil je krajiški kulturni program, ki so ga zelo uspešno izvajali učenci osnovne šole Krmelj.

Fogrešali pa smo tako, ki se zelo radi trkajo na prsi in govore o svojih zaslugah, na seštanke in komemoracije pa jih enustavno ni.

B. DEBELAK

kdor res pozna

ZVVI Sava — Podmežaklja skrbi za svoje člane

Odbor ZVVI Sava-Podmežaklja lepo skrbi za svoje člane, ki so večinoma ostareli in onemogli. Za to pa je potreben tudi denar. Ker dobi ob članarine zelo malo, je odbor prosil za pomoč podjoka in obrtnike v domačem kraju. Člani odbora so v večini primerov nalezli na razumevanje in tako zbrali dovolj denarja, da so lahko izpolnili letni program. Uresničili so dolgoletno željo mnogih članov ter njihovih sorodnikov ter obiskali partizanske kraje, kjer so se nekdanji borili.

Z Jesenic so se izletniki odpeljali z avtobusom in se najprej ustavili na Urhu pri Ljubljani, kjer so si ogledali zloglasno belogardistično mučilnico, cerkev-muzej, spomenik in okolico. Nato so si ogledali Turjak in njegove znamenitosti. V Kočevju so obiskali Češkov dom, na Kočevskem Rogu pa se Bazo 20. Ustavili pa so se tudi v Dolenjskih Toplicah in Otočcu.

18 bolnih članov se tega izleta ni moglo udeležiti. Zato so jih člani odbora obiskali na domu in jim ob občinskem prazniku izročili skromna darila.

Odbor ZVVI Sava-Podmežaklja se podjetjem, ustanovam in posameznikom za pomoč lepo zahvaljuje.

Počastitev padlih borcev v Ivančni gorici

Kot v mnogih drugih krajih po vsej naši deželi so tudi v Ivančni gorici počastili za dan mrtvih, 1. novembra, spomin padlih borcev. Dan prej so se zbrali pred zdravstvenim domom heroja Jožeta Kovčiča gasilski pevski zbor iz Stične ter učenci osemletke, ki so nastopili z recitacijami. Uvodni govor je imel predsednik ZB tovariš Rus.

Udeležba prebivalcev je bila razmeroma precejšnja, kar je dokaz, da v sami vasi in okolici niso pozabili na številne žrtve, padle za svobodo. Štefan Oblak

Spet so obiskali Poljane

Ze večkrat smo pisali o akciji odbora partizanskih kurirjev za pomoč šolam in partizanskim kraji in v tej zvezi tudi o šolah v Poljanah pri Dolenjskih Toplicah.

V soboto, dne 9. novembra, so se v Poljane spet pripeljali predstavniki kurirjev in počastili, ki skrbje za to šolo. Pripeljali so precej posode, ki jo je daroval »hotel Turist« in pa šolske potrebščine, darilo »Slovenija avta«.

Šolarji so gostom pokazali, kaj so se naučili od zadnjega obiska. Zapeli so nekaj partizanskih in narodnih pesmi ter deklamirali nekaj pesmi. Nekdanji komisar kurirjev Ludvik Kukavica, ki je pred kratkim praznoval svojo šestdesetletnico, se je pionirjem zahvalil za čestitke in vsakemu podaril knjižico svojih pesmi. Pionirji so po končani proslavi goste tudi skromno pogostili.

M. P.

Nekdaj smo bili temeljni kamen...

OB TABORNEM OGNJU

hud udarec. Beremo tudi o spremembah invalidske zakonodaje. Ali ne bi bilo pametno, če bi predlagali ustrežnejši način olajšav pri plačevanju davkov za motorna vozila in gorivo za vojaške vojne in druge invalide?

Po sedanjih zakonih in predpisih so oproščeni davkov za motorna vozila le težji invalidi, to je od 100 do 80 odstotkov vključno, oziroma invalidi z okvarami na nogah od 100 do 60 odstotkov. Popolnoma se strinjam s tem, mislim pa, da taka razvrstitev ni pravična do drugih invalidov z drugačnimi okvarami. Tudi ti bi morali imeti nekatere olajšave pri plačevanju davkov, ki se stalno večajo.

V zadnjem času precej piše v naših časopisih o tem, ali bi bilo pametno povečati ceno bencinu ali ne, prav tako pa tudi o povečanju drugih davkov na motorna vozila.

Povečanje cen bencinu in drugih takih davkov pa bi pomenilo za invalide hud udarec. Beremo tudi o spremembah invalidske zakonodaje. Ali ne bi bilo pametno, če bi predlagali ustrežnejši način olajšav pri plačevanju davkov za motorna vozila in gorivo za vojaške vojne in druge invalide?

Osebo sem 70-odstotni invalid. Od tega sem zaradi okvare noge 40-odstotni, 30-odstotni pa zaradi operacije želodca in glavobola, ki je posledica pretepanja. Star sem 59 let. Z eno skupaj prejemava 569 dinarjev mesečno, jaz 219 in žena 350. Res imam hišo 7 krat 7 metrov z nekaj vrta, imam pa tudi avto, star 10 let. Ta avto je sicer breme, brez njega pa ne morem biti. Pred leti smo bili invalidi oproščeni carine na vvoz avtomobilov in imeli druge olajšave, bili smo mlajši in gibljivejši ter smo si lahko kaj prislužili, tudi cene za življenje so bile v primerjavi z dohodki za nas ugodnejše. Potem so začeli dohodki zaostajati za izdatki. Če pomislim, kako moj sosed, ki je bil med vojno nam nenaklonjen, plačuje za svoj novi avto enako vsoto davkov kot jaz za svojo 10 let staro škaflo in da je njegov mesečni dohodek enak kot moj za celo leto, ni več kaj reči. Vsak naj si misli, kar hoče... Bomo res v kratkem le še zgodovina, čeprav smo bili nekdanji temeljni kamen, na katerega so drugi začeli zidati svoje bogastvo, na naš račun seveda?

Zato bi predlagal, naj bi sedanji sistem davkov za motorna vozila spremenili. Invalidi imamo vozne karte s 75 odstotki popusta. Ker nas je nekaj, ki imamo svoja motorna vozila, teh olajšav ne koristimo. Ali se ne bi dalo urediti, da bi vsak

lahko izbral: ali vzame legitimacijo za popust pri vozovnicah ali zmanjšanje, oziroma oprostitve od plačanja davkov ob registraciji. Tako ne bi bil nihče prikrajšan.

Prav tako mislim, da ni pametno začrtana meja oproščanja, oziroma plačevanja prispevkov. Zdi se mi, da bi bilo bolje, če bi invalidi z manjšim odstotkom nezmožnosti za delo v skladu s tem plačevali manjše prispevke, ne pa tako kot do sedaj, ko je veljalo, da eni ne plačajo nič, drugi pa vse.

Ko so ukinili vozovnice K-15, so delavcem nekaterih podjetij začeli plačevati razna nadomestila. Ponekod taka nadomestila dobivajo tudi družinski člani. Le najbolj prizadeti in najbolj potrebni navadno ne dobijo nič.

Res je, da zdaj avto ni neobhodno potreben skoraj nikomur, niti skupnosti. Toda zdi se mi, da je po drugi strani koristno za državo, da je vozil čimveč. Prav tako potrebujejo denar od davkov vse od občine do zveze. Zato naj bi tudi spremenili lestvico za pobiranje davkov. Vsakdo naj bi plačeval po vrednosti avtomobila, ne pa po prostornini valjev. Če pa je že ta prostornina, potem naj bi davke po vrednosti pobirali kot dodatne.

Prav tako bi navedel še vrsto drugih predlogov, toda mislim, da presega okvir tega članka in našega časopisa.

Milan Turk, Solkan

● PISMA UREDNIŠTVU ● PISMA UREDNIŠTVU ● PISMA UREDNIŠTVU ● PISMA UREDNIŠTVU ● PISMA UREDNIŠTVU ● PISMA UREDNIŠTVU ● PISMA UREDNIŠTVU

Odmevi na izjavo skupine kulturnih delavcev in obsodbo izživljanja »reistov«

Po objavi izjave skupine kulturnih delavcev pod naslovom »Demokracija — da, razkroj — ne«, izjave državnega sekretarja za narodno obrambo SRS Rudolfa Hribernika-Svaruna in drugih obsodb nekulturnega početja »reistov«, je uredništvo »TV 15« prejelo več pisem. Ker so pisma precej dolga, naj nam njihovi avtorji oprostite, ker jih ne objavljamo v celoti.

ODNOS DO REVOLUCIJE

Slovenska apokalipsa, pisani izdelek študenta Iva Svetine, ki po zunanji obliki spominja na pesem, je vsekakor preprosto, nepoglobljeno in večinoma naivno pripovedovanje o nekaterih življenjskih vprašanjih današnje slovenske družbe, seveda v mejah in na način, ki so značilni za del današnje študirajoče mladine. Zakaj se tej mladini usoda Slovencev kaže kot apokaliptična, nepregledna in sestavljena iz elementov, ki se upirajo razumskemu vzporedanju, je vprašanje, o katerem bi bilo mogoče razpravljati na dolgo in na široko, kar pa ni namen tega zapisa. Pomuditi se hočem le ob tistih delih Slovenske apokalipse, v katerih njen avtor izpričuje svoj odnos do revolucije, sploh do naše polpretekle zgodovine, pa tudi do vsega tistega, kar iz te preteklosti traja v našo sedanost. Predvsem nam »pesnitev« sama ne daje nobene opore, da bi pritrili mnenju Dimitrija Rupla, ki v Tribuni (št. 3, 4. XI. 1968) zatrjuje, da so napačne tiste interpretacije, ki hočejo v Svetinovem izdelku videti napad na določene vrednote slovenskega naroda. To svoje stališče utemeljuje z dejstvom, da so možne in literarnemu delu usojene najrazličnejše razlage. Kot pravi Rupil je vsaka razlaga literarnega dela razlaga bralčeve domišljije in literarnega dela. Ta »argument« bi v obravnavanem primeru vsekakor morali postaviti na glavo. Besede, pojmi in določene besedne zveze imajo obvezno vsebino, ki je z bralčevimi domišljijami ni mogoče poljubno spreminjati. Odlomki določenih partizanskih pesmi so prav tako kot mnoga gesla nerazdružljivo povezani z določenimi zgodovinskimi dejstvi in imajo svoj enkratni zgodovinski pomen. Prav možno je, da je vsebina teh zgodovinskih določenih pojmov komu neznana, toda to ga ne odvzema odgovornosti za njihovo uporabo. V obravnavanem primeru je treba zavrniti tako možnost neznanja kot tudi predpostavko, da gre za literarno delo z različnimi možnimi pomeni. Vse, kar je v tem »literarnem« izdelku »umetniškega«, so neločljive zveze in nedoslednost in izbiri izraznih in pomenskih sredstev, toda vse to je tako prozorno in ploskovito, da celota ne zadobi nobenega globljega in višjega pomena, globljega ali višjega od tistih, ki jih imajo njeni posamezni deli, oziroma njihova numerična vsota.

Seveda ne kaže nikomur, pa tudi Ivo Svetini ne, oporekati, da ima svoj odnos do preteklosti. Če ta svoj odnos izraža v pisemni obliki, pa imajo seveda o vsebini tega odnosa pravico soditi tudi drugi. Prizadevanja, zapisana v Tribuni, ki hočejo temu pričevanju odvzeti njegovo politične dimenzije, ne vodijo k ustvarjalni svobodi. Pravico do obstoja ima vsak odnos do preteklosti, kajti ti različni odnosi dejansko obstajajo, z njimi se moramo soočiti, izmeriti njihove razsežnosti in jim dati ustrezno mesto v naši osebnosti in skupni zavesti.

Stališče Iva Svetine, da v polpretekli zgodovini vidi le

simbole opolzkosti in razbojništva, kaže, da del mlade generacije zanika kakršno koli zvezo s preteklostjo, stoletna zgodovinska dejstva, razvojne stopnje človeške družbe nasplohi in našega naroda posebej. Zanje je popolnoma brez pomena tisočletna germanska nadoblast, nastanek lastne države, vsa prizadevanja neštetihih rodov za narodnostno in socialno afirmacijo našega človeka. Morda je to blede in poenostavljeni odraz slabo razumljenih stališč zahodnoevropske filozofije, ki obravnava človeka kot bitje vrženo v svet, bitje brez preteklosti in brez prihodnosti, ki se uredničuje šele s svojo lastno aktivnostjo. Domet teh in podobnih stališč je že zdavnaj izmerjen in presežen v delih njihovih avtorjev. Če torej gre za pozno, za nekritično prevzemanje tujega perja, se moramo vprašati, kakšne so okoliščine, v katerih del mlade generacije čuti potrebo, da se odreka svoje narodne preteklosti in prihodnosti.

Kot Ljubljčan, nekdanji dijak in poznavalec razmer med okupacijo — saj sem bil pred odhodom k partizanom aktivist od junija 1941 — se spominjam mnogih pamfletov, žalitev, sramotnih vseh borcev in vsega boja v letih 1941—1945. Ti so izhajali predvsem v klerofašističnem tisku, kot so bili časopisi »Slovenec«, »Slovenski dom«, »Bogoljub«, »Domoljub«, ter v tedanjem glasilu klerofašističnih študentov »Straža v viharju«.

Ko primerjam sramotitve iz teh časopisov s pamfletom Iva Svetine, se mi zdi, da so prav iste misli bile bistvo tistih ljudi, ki so med okupacijo izdajali zavedne slovenske ljudi in z orožjem v rokah sodelovali z okupatorjem, čeprav so dobro vedeli za njegove nakane glede našega in drugih narodov. Ti ljudje so bili brezobzirni in do skrajnosti surovi do »boljševiških tolovajev«. To zadnjo besedo je prav tako uporabil v svoji »pesmi« Ivo Svetina in nas povrh še označil za strahopetce.

Torej smo zanj tolovaji, plenili smo, si polnili žepe, imeli polne hlače...

Vprašam se, odkod tako nesramno klevetanje in obračanje dejstev? Kdo je Ivo Svetina, ki si upa javno sramotiti borce v okrilju Kataloga in Tribune? Kdo stoji za temi pamfleti, ki izživajo borce? Kdo nagovarja mlade ljudi k takemu pisanju in finančno omogoča izdajanje takih časopisov? Zakaj smo ravno mi borci tarča takih sramotitev?

Ivo Svetina in njemu podobni so namerno prezrli nasled-

sti. Stališča, ki se tu pojavljajo, niso zrasla iz nič in imajo svoje korenine v naši družbi. Če del mladih ljudi zavrača našo preteklost kot svoje možno izhodišče, to lahko pomeni, da te preteklosti ne pozna, da so bili z njo seznanjeni na neustrezen način ali da se preprosto odrekajo vsake odgovornosti za prihodnost našega občestva. Nedvomno v naši družbi obstajajo vzroki za vse tri možnosti. Mladina se z revolucijo seznanja vse preveč formalistično, kar je posledica določenih političnih in pedagoških razmer v naši vzgoji, v okolju, ki otroka posredno in neposredno oblikuje. Zlasti v preteklem obdobju je naša šola vzgajala v plehkem internacionalizmu in naivnem pacifizmu. Dobrišnemu delu mlade generacije enostavno manjkajo določeni refleksi, občutljivost za narodnostna, socialna in idejna vprašanja.

Najbolj presenetljivo pa je, da delu mlade generacije primanjkuje najbolj osnovne

nja dejstva o borcih in osvobodilni vojni ter revoluciji:

Borci in borke so se ob obloženem času, v skrbi za koristi slovenskega naroda, odločili za žrtve, tveganje, napore. Niso se udali in odločili za lagodno življenje v okrilju okupatorskih enot, pustili so v nemar svoje osebnosti koristi. Ali so ti borci povečini potem mogli biti nemoralni in podli tolovaji, brez ljubezni do svojega ljudstva, kakor so jim že takrat očitali okupatorski hlapci? V najhujših časih boja med dobrim in zlom dobro ne more propasti. Ta moralna upravičenost boja za svobodo ni samo pritegnila moralno čistejši in človeško globlje ljudi, ampak jih je tudi neprestano očistevala in plemenitila. Zmaga nad fašizmom ni prinesla samo svobode, te najvišje vrednote vsakega naroda, ampak je dala tudi človeško prerajene ljudi, ki so svobodno dali polno vsebino. In te ljudi-borce razni razkrojenci pisali imenujejo tolovaje in sramotijo partizanske pesmi, s katerimi na ustnicah so umirali naši borci...

Ti sovražno usmerjeni elementi so duhovno bolj nevarni kakor tisti, ki so se pod okriljem socialistične demokracije

Ne moremo razumeti...

Člani aktiva ZB NOV v tovarni železniških vozil v Mariboru pa v svojem protestu pravijo med drugim:

»Ne moremo razumeti, da postaja študentsko glasililo Tribuna tudi glasililo protisocialističnih elementov, kjer izhajajo razni prispevki s protisocialistično vsebino, kot npr. prispevek z jasno nakazanim političnim programom pod naslovom »Manifest kulturne revolucije«.

»Nikakor ne moremo razumeti, da blatijo nas borce in aktiviste narodnoosvobodilnega boja ter vse naše tovariše, ki so žrtvovali svoja dragocena življenja za svobodo, s tem, da nas istovetijo s tolovaji brez idea-

lov in vzvišenih ciljev. Takšno etiketo so nam hoteli v času NOB prilepiti okupatorji in domaći izdajalci z namenom, da bi lahko iztrebili slovenski narod — po 23 letih svobode pa se spet pojavljajo posamezniki iz vrst bodočih izobražencev, ki nas skušajo istovetiti z razvednotenimi bitji brez etike in morale. Nikakor ne moremo dovoliti, da pljuvajo na narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda.«

»S svojim protestom se pridružujemo vsem treznim mislečim študentom in kulturnim delavcem v prizadevanjih za čisto socialistične etike in morale, ki je vznikla v narodnoosvobodilni borbi in revoluciji.«

H koncu pripominjamo, da nimamo nič proti moderni poeziji, če je ta lepa in plemenita. Toda poezija, ki nam jo nudijo ti »nadobudni pesniki«, spada kvečjemu še na stranišče. Blatenje nas borcev ter »Manifest kulturne revolucije« pa lahko ožigosamo kot politični zločin!

4. Kaj mislijo drugi študentje na univerzi? Ali odobravajo te ekscese?... Če pa pogledamo vse te

človeške občutljivosti, spoštovanja do drugih, do vsega, kar niso oni sami, do vsega, kar neposredno ne zadeva njihove koristi in užitke. Kdor ni doživel vojnih grozot, kdor sam ni videl krvi, si seveda težko predstavlja, kaj je to. A da ne more pokazati niti najmanjšega razumevanja za nečloveško trpljenje, za ljudi, ki so v brezupnih okoliščinah branili svoja lastna življenja, s krvjo in mukami, za ceno svojega lastnega obstoja usovarjali temelje današnjemu narodnostnemu občestvu, za to je potrebna že prav nečloveška hladnost. Ta hladnost pa je hkrati žalostna in tragična. Žalostna in tragična za našo skupnost, v kateri se porajajo tako osiromašena bitja. Bitja, ki niso sposobna spoštovati tuje trpljenja, ne lastne prihodnosti. Bitja, ki jim je tuj vsak zanos, vsaka želja po spremenjanju sveta. Oropana so najdragocenejših človeških lastnosti.

Kajti dokler bo živel naš človek, dokler bo obstajala naša narodna skupnost, bodo potrebna tudi prizadevanja za njen obstoj, za njen razvoj. Revoluciji, kot prizadevanju za boljše in lepše se lahko odreče samo tisti, ki se odreka samemu sebi. Naj živi v svojem privatništvu, deležen bo našega najiskrenejšega obžalovanja.

VLADIMIR KAVČIČ

Zanikanje sleherne vrednosti boja proti okupatorju...

Člani odbora Notranjskega odreda so na svojem sestanku dne 5. novembra razpravljali tudi o pisanju o naši osvobodilni vojni, borcih in graditvi socializma v nekaterih listih in revijah. Poslali so nam naslednji protest:

»S prav posebno pozornostjo in prizadetostjo smo obravnavali Slovensko apokalipso Iva Svetine, objavljeno v 2. številki letošnjega letnika Tribune. Nizkotnost izražanja in zanikanje sleherne vrednosti boja proti okupatorjem sta nas presenetila. Saj imamo priložnost brati to prosiško, za vse borce NOB žaljivo obravnavanje najbolj junških in svetlih dni naše narodne zgodovine ne samo v letu, ko se spominjamo številnih pomembnih dogodkov iz tistih dni, ampak tudi v letu, ko so vsi naši delovni ljudje, ki grade in razvijajo našo socialistično skupnost prav na temeljih naše osvobodilne vojne, tako enodušno podprli stališča in prizadevanja za mir na svetu, napredek in blaginjo vseh delovnih ljudi. Prav Zveza komunistov je vodila naš narod v tistih dneh, ki se jih avtor Slovenske apokalipse tako oma-

lovažujoče spominja, zliva žolč na udeležence osvobodilne vojne in vse, ki so ji z zaupanjem sledili, kot ji tudi zdaj z novo vero vanjo sledijo tisoči mladih ljudi, vrstnikov pisca Apokalipse.

Člani odbora, prepričani, da izražajo nedeljeno mnenje vseh nekdanjih borcev naše enote, protestiramo in odločno obsojamo tako pisanje o NOB in njenih udeležencih. Zahtevamo, naj republiški odbor ZBZ javno obsoji to podlo dejanje ter zahteva od pristojnih, naj ugotovi, kako je moglo priti do objave takega napada v študentskem glasilu. Kaj sta zoper odgovorne za objavo ukrenila Zveza komunistov na univerzi in Zveza študentov, bi tudi radi javno slišali.«

Za odbor predsednik: Jože Bedenčič-Iztok

Sprašujemo se...

OD OBČINSKEGA ODBORA ZBZ NOV VELENJE smo dobili pismo, ki pravi med drugim:

Udeleženci NOB predobro vemo, da je imela NOB poleg svoje revolucionarne in nacionalne tudi izredno humano vsebino, saj doslej še v nobeni vojski niso bili tako pristni in tovariški odnosi, kot so bili med borci in starešinami, med partizani in partizankami ter med vojsko in civilnim prebivalstvom kot prav v naši jugoslovanski partizanski vojski. Prav zaradi tega je bila NOB deležna velike podpore vsega našega naroda in prav zaradi tega je tej vojski uspelo osvoboditi domovino. In prav borci NOV so se po osvoboditvi z neizčrpno energijo lotili obnove opustošene domovine. — Sprašujemo se, ali je za prizadete pisane dovolj samo moralna obsodba in ali sploh sodijo ti ljudje med vrste visokošolske mladine?...

Protestno pismo so nam poslali tudi ČLANI ZBZ NOV, ZAPOSLENI V ŽELEZARNI JESENICE. V njem odločno obsojajo dejavnost skupine mladine, ki je z objavo Slovenske apokalipse 1968 dosegla višek klevetniške gonje proti naši narodnoosvobodilni borbi in naši revoluciji. Mnenja so, da je potrebno odločno ukrepati in tako izgrede v bodoče onemogočiti že vnaprej. Ko se pridružujemo številnim protestom proti takim pojavom, so prepričani, da izražajo tudi mnenje vseh ostalih članov delovnega kolektiva.

Kaj bi dejali naši mrtvi tovariši?

FRANC MALI iz Litijske pravi v svojem pismu:

»Ne vem, kaj bi dejali na to naši mrtvi tovariši, pokopani širom po naši lepi slovenski zemlji. Kaj bi dejali slovenski ljudje, ki so prestali nečloveške muke po taboriščih, kjer so njihovi grobovi? Mar so zato dali svoja življenja, da nas danes izrodi slovenske mladine imenujejo »tolovaje«, da jih zmernajejo z razpuščeno bando?... Kaj bodo dejale še živeče žene iz časov revolucije, posebno tiste iz Bele krajine ter iz Korduna in Like? S podobnimi izrazi so jih zmernali tisti, ki so pred 27 leti začeli izseljevati in iztrebljati naš slovenski rod.«

Tovariši Mali se obrača na napredne mladince in študente z besedami:

»Prepričan sem, da boste pravilno razumeli mojo ogorčenost nad takim načinom pisanja in zaničevanja našega delovnega človeka. Posebno sem ogorčen nad odgovornim urednikom Ruplom, ki je kot član ZKJ in politični delavec dovolil, da se publicirajo take reči. Ali se tovariši Rupil ne zaveda, da pride njihov list tudi v inozemstvo? Kako si ob njem z veseljem manje roke sovražniki našega socializma! Ali se ne zaveda odgovornosti za posledice? Saj vemo, da je maršal Tito v enem svojih govorov dejal, da ne smemo dati povoda socialistični deželam, da bi lahko na

kakršen koli način dokazovale, da se v Jugoslaviji pojavljajo kontrarevolucionarne sile...«

Ali hočete na tak način ustvarjati srečnejši jutrišnji dan?

Ogorčena nad pisanjem v študentskem glasilu »Tribuna« se pridružujem mišljenju podpisnikov Izjave, to pa predvsem zaradi tega, ker se vsebina le-tega nanaša na naš narodnoosvobodilni boj. Tudi sama sem bila vključena v NOB, čeprav še zelo mlada, pravzaprav še otrok, kakor tudi vsa naša družina. Z menoj so bili v partizanih še štirje bratje, oče pa je za vedno ostal v Dachau. Toliko gorja in toliko je bilo prelite krvi, da ne moremo in ne smemo dovoliti, da bi kdorkoli blatil to našo tako težko prehojeno pot. Sama sem doživela marsikatero razočaranje, vendar to ni nikoli omajalo moje vere v pravičnejši svet in sem še vedno pripravljena (kot sem bila nekoč!), kadarkoli bo to potrebno, tudi za ceno svojega življenja, braniti naše ideale in pridobitve! Kljub vsemu pa sem trdno prepričana, da ima večina naše mladine pošteno in zdrave nazore in si bo sposobna ustvariti lepo prihodnost. Avtorje prispevkov v »Tribuni« pa vprašujem: »Ali hočete na tak način ustvarjati srečnejši jutrišnji dan in kakšen bo ta vaš svet?«

Marija Mekina-Dušana, Rakek, Partizanska 18

Globoko smo ogorčeni in boli nas

ko se spominamo, da smo se, ko smo bili toliko stari kot so zdaj ti nadobudni študentje, morali boriti z orožjem v roki proti okupatorju in zato nismo imeli nobene prave mladosti — je med drugim navedeno v protestnem pismu ZDRUŽENJA BORCEV NOV TABOR V LJUBLJANI.

Tudi po vojni ni bilo časa za »uživanje«, ker smo mi borci bili prvi, ki smo zamenjali puško z lopato in od osvoboditve pa do danes veliko prispevali k izgradnji socializma. Dejstvo je, da smo nosili na svojih rame-nih težko breme revolucije, in danes smo zaradi posledic iz NOB že upokojenci, čeprav smo najmlajši moški dobi!

Mnogi nam očitajo razne privilegije, ki da jih mi borci uživamo v današnji družbi, toda res je nasprotno: naš privilegij je samo ta, da smo ostali živi in da mnogi zelo težko preživljamo svoje družine z nizko pokojnino, ker imamo mnogi še šoloobvezne otroke...

Za zahvalo nas ti »nadobudni mladi pesniki« nazivajo tolovaji!...

Zato z vso moralno pravico postavljamo naslednja vprašanja:

1. Kdo so ti »nadobudni študentje« okrog lista Tribune in Kataloga, ki niso samo blatili nas borce in naše NOB, temveč še celo pozivali v »Mani-

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

LASER – orožje bodočnosti?

Nezgorljiv kombinezon za tankiste

V ameriških oklopnih enotah že nekaj let zahtevajo, naj za tankovske posadke pripravijo udobnejše in varnejše obleke. Doslej so preskusili že več vzorcev, vendar so jih zaradi raznih pomanjkljivosti vse zavrgli. Najnovejši kombinezon pa so ameriški tankisti sprejeli in zanj menijo, da njihovim potrebam povsem ustreza.

Kombinezon varuje tankiste tudi pred požarom, ki bi izbruhnil v vozilu. Oba modela kombinezona,

VOJAŠKA VEDA IN TEHNIKA

na, poletni in zimski, sta napravljena iz negorljive snovi »nomex«. Poletni kombinezon popolnoma nadomestila uniformo in ga vojaki oblačijo na perilo. Ker je iz vlakna poliamida, dopušča dihanje kože. Zimski kombinezon je tople in udoben, razen tega pa je še nepremočljiv. Ko so ga preskusili, so ugotovili, da je bil vojak, obličen v tak kombinezon, suh celo potem, ko je že pet ur stal na dežju.

Kombinezoni imajo še vrsto drugih prednosti: blago je prožin in se prilaga na telo, prati ga je mogoče ročno ali strojno, hitro si s kombinezonom pa je mogoče uporabljati tudi standardne rokavice, obutev in kapo. Prav zato ustrezajo ne le tankovskim posadkam, temveč tudi vojakom v samohodni artileriji ter na oklopnih transporterjih in goseničnih izvidniških vozilih.

Ameriška letala »Corsair«

Znano je, da je prva eskadra ameriškega letalstva na Daljnem vzhodu opremljena z lovci-bombniki tipa »Corsair«, ki bazirajo na letalonosilki »Ranger«. Gre za letala v dveh inačicah: letal tipa »Corsair 2« A-7A je ameriška mornarica prejela približno dvesto, medtem ko je bilo naknadno naročenih še 196 letal tipa »Corsair 2« A-7B. Skupno pa bo vojska prejela 1.140 aparatov te vrste.

Po naknadno objavljenih podatkih so letala »Corsair 2« opremljena s reakcijskimi motorji, ki imajo po 4.540 kg potiska, med njihovo poglavitno oborožitev pa spadata dva topova 20 mm in izstrelek »zrak-zrak« tipa »Sidewinder«. Možna pa je še drugača oborožitev: po dve raketi »Bul-pup« in »Shrike«, štiriindvajset bomb »Snakeye«, svetilne rakete, dvanajst raket LAU-3A ali LAU-56A, rakete »Zuni« LAU-10, 14 340-kilogramskih bomb, šest 900-kilogramskih bomb itd.

Letalo je obdano z močnim oklepom. Plošča pod kabino je debela 12,5 mm, pred sprednjim delom kabine pa 9,5 mm. Razen tega je mogoče obdati z jeklenimi ploščami vse najpomembnejše dele letala in njegovo opremo.

Draga letala

Ameriška izvidniška letala RF-111D bodo dobila novo elektronsko opremo, še popolnejšo od tiste, s katero so opremljena neka druga letala.

Izvidniška letala te vrste so silno draga. Vsako izmed njih stane 7.330.000 dolarjev, od česar odpade na elektronsko opremo 2 milijona 200.000, na razne merilne naprave za streljanje pa 700.000 dolarjev.

Cisterne za tankanje letal

Italijanska tovarna Officine Viberti iz Torina je poslala na trg posebne avtomobilske cisterne, namenjene za oskrbovanje nadzvočnih in drugih orjaških letal na letališčih, ki nimajo podzemnih rezervoarjev za gorivo. V takšno cisterno s prikolico gre 90.000 litrov goriva. Pretakanje poteka zelo hitro. Na minuto lahko pretoči 4.400 litrov goriva, kar je dvakrat več kot pri drugih podobnih vozilih. Vozilo JS-80 sestavljajo traktor s tremi osmi in dizelskim motorjem z 230 konjskimi močmi in dve prikolici-cisterni. Pod prvo prikolico je črpalna naprava. Tu sta dva dizelska motorja, ki imata po 65 konjskih moči, centrifugalne črpalke in 30 metrov cevi.

Ko so se leta 1960 iz neke nove naprave, tako imenovane laserja, prvič pokazali svetlobni žarki, je bilo še malo ljudi, ki so pričakovali, da bodo laser že v kratkem začeli uporabljati v znanosti, medicini, vojski in tehniki. Tanki svetlobni curki iz tega prvega laserja so zlahka prebijali britvice in vrtali luknjice v diamantih.

Že prvi poskusi so vojaške strokovnjake pripeljali do tega, da so se začeli spraševati: Mar bo laser postal orožje bodočnosti? V dnevnem in vojaškem tisku mnogih zahodnih dežel so objavljali članke in poročila o novem topu s »smrtnimi žarki«. V Združenih državah Amerike so izdelali prvo lasersko puško. Po bučni reklamni so nanjo kaj hitro pozabili in o njej prenehali pisati. Navzlic temu pa so se mnogi še vedno spraševali, če je res mogoče laser uporabljati tudi kot orožje.

LASERJEVA MOČ

Znano je, da mora vsako orožje, s katerim želimo poškodovati, onemogočiti ali uničiti kak cilj, vsebovati ustrezno energijo. Laser ima pri udarcu ob cilj kinetično energijo, ki je proizvod njegove mase in hitrosti. Enako je tudi z drobci granate. Razlika je le v tem, da imajo ti drobci še energijo detonacijskega vala. Pri eksploziji jedrske bombe nastaja energija udarnega, toplotnega in svetlobnih valov, razen tega pa še radioaktivno žarčenje. Tudi za laser lahko trdimo, da utegne postati orožje, saj po cilj deluje z energijo.

Prvi laserji so sproščali le malo energije, toda ta je bila koncentrirana. Znano je, da so se svetlobni žarki sprčo refleksije (čeprav iz laserja prihajajo vzporedno) tembolj razhajali, čimdlje so bili oddaljeni od laserja. Zato se je tudi energija razprostirala na večji površini in prav zato ameriška laserska puška ni bila niti namanj nevarna.

Po vsem tem so vojaški strokovnjaki sprva menili, da je mogoče uporabljati laserje le za zvezo in kot napravo za merjenje daljave. Ugotovili so, da je mogoče v enem samem žarku laserske svetlobe združiti po

več tisoč kanalov za zvezo. Laser kot daljinar se je v artilerijskih enotah izkazal kot izredno natančen aparat za merjenje razdalj. Laserski daljinar je v primerjavi z optičnim precej manjši in zato so hkrati z njihovo rabo lahko zmanjšali tankovske kupole.

OGNJENA KROGLA

V zadnjih letih so laserje že precej izpopolnili in zato je njihova energija večja kot prej. Vojaški strokovnjaki so se ponovno začeli ukvarjati z njim in skušali dokončno odgovoriti na vprašanje, če jih je mogoče razen za zvezo in za merjenje razdalj uporabiti tudi kot orožje.

Med preskusi so strokovnjaki prišli do presenetljivih rezul-

tatov. Ko so na primer žarek laserske svetlobe usmerili v eno samo točko, je nenadoma močno in ostro počilo, svetla pika laserskega žarka pa se je spreminila v ognjeno kroglo. Z nadaljnjimi poskusi so ugotovili, da v tej krogli znaša temperatura nekaj tisoč stopinj. Takšna temperatura nastaja tudi pri eksploziji termonuklearne bombe. Znanstveniki so menili, da je mogoče z osredotočenjem dovolj močnega curka laserske svetlobe doseči prav takšen učinek kot pri eksploziji atomske bombe.

Strokovnjaki pa so razen tega že pred nekaj leti ugotovili, da žarki laserske svetlobe, če so dovolj močni, lahko spremenijo tudi okolje in da se celo na njih razdaljaj ne razprše pre-

več. Znanstvenikom je uspelo žarke celo približati drug drugemu. Prav zaradi tega so strokovnjaki prišli na misel, da bi laser uporabljali kot orožje, z nekaj sedaj lahko žarke usmerjajo vzporedno in vso njihovo energijo osredotočijo na manjšo površino cilja. S sodobnimi laserji je mogoče prebiti tudi že oklopne plošče na tankih, medtem ko prvi laserji kaj takega še niso mogli storiti.

Granate, rakete, projektili itd. se gibljejo s hitrostjo od nekaj sto do nekaj tisoč metrov na sekundo, medtem ko se žarki laserske svetlobe širijo s hitrostjo sončne svetlobe — 300.000 km na sekundo. To pomeni, da bi lasersko orožje uničilo cilj že takoj zatem, ko bi ga bili odkrili.

KINO SPORED

● KINO TRIGLAV, LJUBLJANA

20. in 21. novembra 1968 »Tiho, tiho, Charlotte«, ameriški kriminalni film
22., 23. in 24. novembra »Krogla za zlikovca«, ameriški barvni western
25., 26. in 27. novembra »Past za starše«, ameriški barvni zabavni film

● KINO VEČE

20. in 21. novembra 1968 »Najstarejši Ferchaux«, francoski barvni CS film
22. in 24. novembra »Visoka družba«, ameriški barvni zabavni film

● KINO ZALOG

samo 21. novembra 1968 »Krogla za zlikovca«, ameriški barvni western
23. in 24. novembra »Osedlaj veter«, ameriški barvni CS western

● KINO ZADOBROVA

samo 20. novembra 1968 »Službenik«, angleški psihološki film
23. in 24. novembra »Strogo zaprto, Ipress«, angleška vohunska CS kriminalna

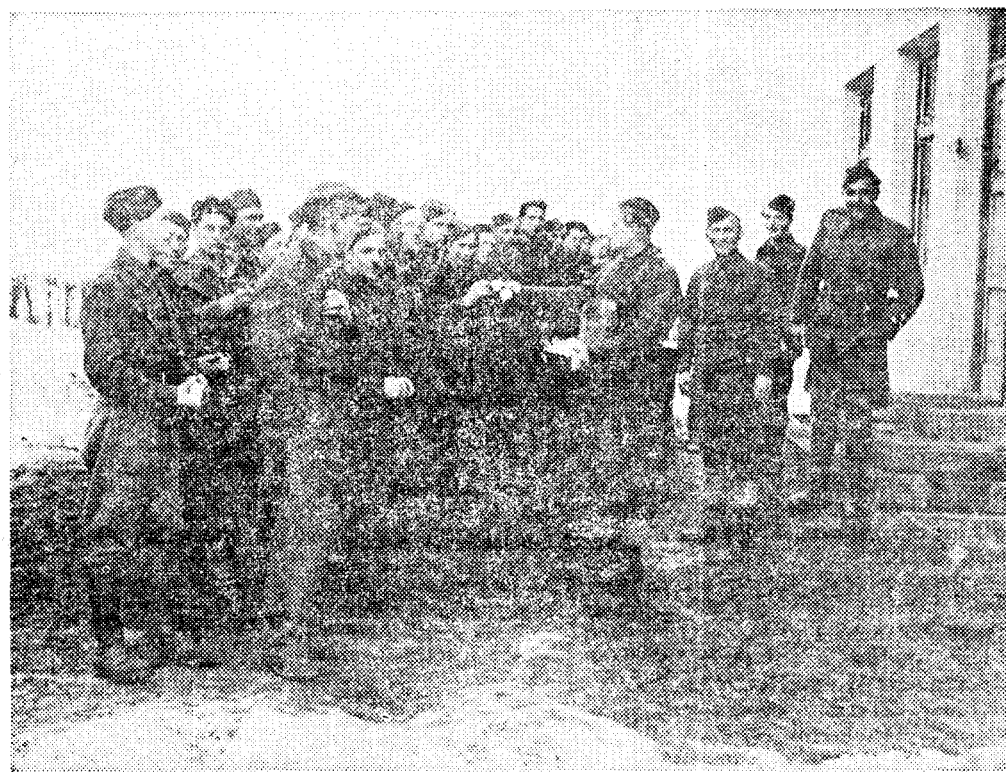

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

Izdeluje prvovrstne testenine, jajčne in navadne, v zelo širokem asortimentu

Potrošniki — prepričajte se o izredno dobri kvaliteti naših testenin.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Ko je fotograf pritisnil na sprožilec aparata, da bi posnel skupino borecev, je bila zima, vendar ne preveč hladna. Morda se je že prevesila proti pomladi, saj drugače ne bi bili nekateri samo v bluzah, eden pa celo brez nje. Toda v kateri vasi je bilo to in katera enota je na sliki? Kaj jim deli tovariš pred zborom? Ali cigarete, ki so jih naši borci začeli dobivati proti koncu vojne od 3—5 na dan, ali pa odlikovanja? Tega si sike ni moč razbrati. Upamo, da bo kdo pojasnil, kaj slika predstavlja...

KNJIGA O PREHRANJEVANJU V NARAVI

Skupina znanih strokovnjakov, sodelavcev sanitetne uprave JLA, je napisala skoraj 400 strani obsegaajočo knjigo z naslovom »Ishrana v naravi«. Zaradi koristnosti in potrebe je generalni štab JLA to knjigo uvrstil med učbenike.

Kaj obsega ta knjiga in zakaj so jo napisali, zakaj se bodo iz nje učili vojaki?

Spominjam se manjše nemško-domobranske ofenzive v poznih jeseni 1944, ko so nas iz vasi pogнали v roške gozdove. Hudo smo stradali, tedaj pa je prišel k našemu komandirju priletni Cigan in mu predložil, da bi on priskrbel hrano, samo dva bora naj mu da in nekaj vreč. Komandir mu je ustregel. Cigan s spremljevalcem je odšel, vrnil so se pa čez dobro uro. Na ramenih so imeli zajete vreče polne raznih rastlin. Potem je Cigan velel vso to zelenjavo zrezati in vreči v kotle. Čez nekaj ur smo jedli okusno zelenjavno juho, kakršne nisem jedel nikoli prej ne pozneje.

Ko smo Cigana spraševali, kakšne trave je zbral, se je samo smehljaj in dejal, da je to skrivnost njihovega rodu. Pa tudi drugače nam je prišel mož prav, saj je zakuril ogenj tudi ob najhujšem naluvi in na zdravljenje mul se je spoznal. ...

Kolikokrat smo bili sredi gozda brez potrebe lačni. Če bi takrat imeli knjigo, kakršna je »Prehrana v naravi«, nam ne bi bili krutili želodci. ... Zato je tudi namen knjige seznaniti vojake, kako naj si pomagajo, če bi se kdaj znašli brez hrane v divjini, kar se tako rado pripeti v vojni, posebno v partizanski! Pa ne samo vojakom, tudi planincem, lovcom in tabornikom bo prišla prav in ne nazadnje tistim, ki nimajo preveč polnih denarnic ali ki si želijo sprememb v jedilnem listu.

V tisočletjih svoje zgodovine se je človeštvo vedno bolj oddaljevalo od narave. Če so praljudje jedli vse, kar je bilo užitenega, so njihovi daljni potomci postajali vedno bolj izbirični. Skoraj vsaka vera, skoraj vsak narod pozna nekaj živali in rastlin, ki veljajo za nečiste in se jih ne bi dotaknili, kaj šele jedli. Cigani, ki so zaradi revščine in tradicij pri nas živeli najbližje naravi, so ohranili nekaj znanja, in tisti Cigan je naš četi skuhal odlično juho. ...

Zdaj so se lotili preučevanja naravnih virov prehrane v izjemnih razmerah znanstveno. Že leta 1961 je bila ustanovljena posebna raziskovalna skupina, ki je ob podpori komisije za medicinsko-znanstvene raziskave ter intendantske uprave JLA in štaba jugoslovanske vojne mornarice začela delati. Njeni sodelavci so obdelali 22 območij na vseh zemljepisnih širinah, nadmorskih višinah in podnebni pasovih Jugoslavije. Znano je, da je posebna skupina vojakov živela dlje časa na enem izmed naših otokov in se hranila samo s tistim, kar so dobili iz morja ali kar je rastle na otoku.

Kot prvo je v knjigi poglavje o divjih rastlinah, ki jih je moč jesti. Kar 185 jih je v seznamu, ilustriranim z mnogimi risbami in slikami. Sledi seznam strupenih rastlin, ki jih je 13 in ki so knjiži njih slike v barvah, da ne bi slučajno prišlo do pomote. V nadaljevanju je posebno poglavje o gobah, najprej o užitnih, nato pa še o strupenih.

Pa poglavje o užitnih sladkovodnih ribah! Ne samo da so opisane, v knjigi je tudi precej podrobno navedeno, kje se držijo, s čim se hranijo in kako jih je potrebno loviti. Zraven so tudi opisi preprostih ribolovnih naprav in kako je te mogoče narediti s kar najbolj preprostimi pripomočki. Podobno je z naslednjim poglavjem, kjer so opisane užitne morske živali.

V poglavju »divjačina« je seznam 28 ptic in 17 štirinožcev, seveda z opisom, kako jih je mogoče uloviti s preprostimi sredstvi. Prav tako je tamkaj seznam drugih živali, ki so lahko v skrajni sili primerne za v lonec: polžev, žab, kuščarjev, želv in celo kač, tudi strupenih. ki so začuda užitne in celo okusne. Obširno so opisane tudi razne pasti, zanke in mreže za lov nanje.

Poglavje »pripravljanje jedi« je razdeljeno na več delov. Zvemo lahko, kakšne »divje« začimbe lahko uporabljamo namesto posameznih »domačih«, kako kuhamo juho in kaj za kuhamo vanjo, kako kuhamo zelenjavne juhe z dodatkom mesa ali brez njega, nadalje kako pripravljamo razna druga jedila iz divjih rastlin ali pa tudi skupaj s fižolom, gobami, makaroni, rižem itd. Jedilom iz gob je posvečen poseben del, prav tako raznim solatam.

Znano je, kako smo pri partizanih trpeli, ker ni bilo soli. Zato je v knjigi tudi recept, kako jo pridobivamo, seveda ob morju ali okoli rudnikov soli.

Tudi kuhanje in pečenje rib so v knjigi temeljito opisali, pa ne samo v posodah, ampak tudi na ražnju, oziroma kako ga je treba narediti. Nadalje, kako pripravljamo žabe, kače, kuščarje, polže in školjke, želve, celo jajca mravelj, kobilice, črve izpod drevesne skorje, polhe, verice, kune in hrčke. V nadaljevanju so recepti za pripravljanje ptic in štirinožcev.

Zanimivost so tudi razni recepti za čaje in vitaminske pijače. Da ne govorimo o pečenju kruha iz moka, pa tudi iz nadomestil, kakršna so žir, divje hruške, leskove rese, brezova skorja, razni gomolji in lišaji. Pa ne samo iz česa lahko pečemo kruh, tudi kako. Kako zažemo ogenj, naredimo ognjišče za razne prilagoditve, peči za pečenje kruha, sušilnice za meso in sadje itd.

Naslednje poglavje je o konserviranju hrane, rastlinske in živalske. Sledi poglavje o zdravljenju tistih, ki so se zasturili z divjimi rastlinami ali z deli raznih živali. Tako je strupena nadledvična žleza pri vseh živalih. Strupena je tudi kri jegulj in muren ter seveda sveže surovo meso, med dromom pa tudi ikre in spolne žleze nekaterih rib.

Oskrba z vodo je posebno poglavje. V njem so opisani načini, kako pridobivamo in čistimo vodo in kako se bramo pred žejo. Kako zbiramo deževnico in snežnico ter celo roso, kako dobivamo vodo iz rastlin (brez itd.) in kako z navadnim kotlom za kuhanje žganja dobivamo iz morske vode pitno, lahko tudi kar na »sončno kurjavo«, drugače pa z zmrzovanjem.

Ob koncu knjige so razne tabele in kazala. Kje je najti kakšno rastlino in kdaj, kalorična vrednost posameznih rastlin, kazalo divjih rastlin, gob, divjih živali ter nazadnje še viri, kjer so črpali avtorji podatke pri pisanju.

Vsekakor smo s knjigo »Prehrana v naravi« dobili tudi pri nas delo, kakršno imajo v drugih državah že dolgo in ki ga obilo izkoriščajo pri urjenju posebnih enot ali posameznikov, ki so jim namenili delovanje v sovražniškem zaledju. Prav bi bilo, če bi tudi pri nas pričeli kar se da prej s predavanji o virih prehrane, ki bi nam bili v možni vojni prava rešitev.

MP

POTOVANJE, DOLGO ŠTIRI LETA

Franc Verovšek-Vasja, lovski čuvaj iz Gozd-Martuljka, prvoborec, je bil med vojno kurir. Na kurirski poti je srečal mnoge znane in neznane junake narodnoosvobodilne vojne, med njimi narodnega heroja Jožeta Gregorčiča, poveljnika Strišarja, talca in partizana Žara, ki je pobegnil z morišča v Mostah in še veliko drugih. — Lovski čuvaj Vasja zbira planinske, smučarske in druge značke, stare pipe, puške in nože, v prostem času pa dela hišice. — Po njegovem pripovedovanju objavljamo naslednji zapis:

Andrej Pogačnik je bil gozdar na Ribčevni planini na Jelovici. Tistega vročega poletnega dne 1942. leta, ko je na planini kletil smreko, gotovo ni slutil, da ga izpod bližnje košate jelke opazujeta dva partizana. Bila sta to Franc Verovšek-Vasja z Gorjuša na Pokljuki in Stane Stare-Petko iz Bohinja, kurirja gorenskega odreda. Vzdrževala sta zvezo med enotami gorenskega odreda, ki so bile razsejane po Pokljuki in Jelovici. Vasja in Petko sta bila prva kurirja teh enot in sta utirala kurirske steze skozi goščavo, preko planin in grap, Save, ceste in železniške proge. Koliko nevarnosti je prežalo na tej relaciji in koliko upornosti, vzdržljivosti in jelekne volje so morali imeti kurirji, ki so noč in dan, pozimi in poleti prenašali pošto. In to tako pomembno pošto, ki je često odločala o usodi te ali one partizanske enote, ali pa je bilo med pošto vabilo za sestanek poveljnikov partizanskih enot, morda včasih tudi težko pričakovani pozdravi temu ali onemu borcu.

Ko sta Vasja in Petko ugotovila, da na Ribčevni planini razen gozdarja ni nikogar, sta se mu previdno približala. Pogačnik pa ni prvi zagledal partizanov. Le-ti so ga namreč že prej opazili, naj se pazi, ker Nemci pošiljajo po gozdovih in vaseh razne civiliste, ki se izdajajo za partizane. Ljubele bo jim pravili razraganci. Gorje kmetom, ki so jim verjeli in dali hrano. Drugi dan je bil kmet že ukinjen in zaprt. Zato je gozdar želel naprej ugotoviti, kdo sta neznanca.

»Čigav si?« je vprašal prvega in obenem opazoval vedenje neprilic-kovanih gostov. »Prešerov z Gorjuša,« mu je odvrnil Vasja, ki je že siljal, da je gozdar pošten človek. »No, za tebe pa sem že siljal, da si partizan,« se je oddahnil gozdar, ko je spoznal, da sta pred njim borca, ne pa izdajalca.

»Eli so to hudi časi. Vsaka nevidnost je postavljala življenje na kocko. Gozdar ju je povabil v koto in postregel kurirja s pečeno divjačino. »Nikoli ne bom pozabil, kako slastna je bila pečena srna,« se še danes spominja Vasja.

Prvo sčitanje kurirjev in gozdarja Pogačnika je bilo zelo prijetno. Vasja in Petko sta pozimi prenašala pošto na smučkah. Da pa ju ne bi sledili, je Pogačnik s smučkami premeščal okolico in večkrat križal smučnice kurirjev, tako da je zbrisal oziroma zmešal sledove ali pa vsaj otežil Nemcem zasledovanje kurirjev.

Pa ni bil samo Pogačnik gozdar, ki je pomagal kurirjem. Tudi gozdar Lenart na Rovtarici na Jelovici je dajal kurirjem potrebne podatke.

DVE NENAVADNI SREČANJI

Večni popotnik, bi lahko rekli kurirju. Kako enostavno je danes reči in zapisati, da je Vasja Savo prebredel pri Obhali pri Bohinjski Beli. Tam je prekorčel tudi cesto in železniško progo. Med vojno pa je bila kurirska pot stroga tajnost. Nobena vojaška enota ni smela niti ni vedela za kurirske poti.

Vasja in Petko sta nekoč na Ropretovem robu nad Bohinjsko Belo čukala zvezo. Nameravala sta, ki bi prevzel pošto, pa so nepričakovano prišli Nemci. Prihajali so iz vseh smeri. Kam sedaj? Če naju dobi, bo prišla Nemcem v roke dragocena pošta in zaupni podatki. Tudi Vasja se ne sme zgoditi, je razmišljal Vasja.

Toda kaka, ko pa je vse naokrog kar zeleno od uniform elitne nemške vojske z Bleda.

Vasja in Petko nista imela kaj izbrati. Skočila sta pod prvo košato smreko, ki je imela veje do tal. Na eni strani smreke je bila stirična, na drugi pa čistina. Če bi ju zaleto, ne bi mogla več pobegniti. Ker je bila smreka na vzpetini, odkoder je bil naokrog lep razgled, je nemški oficir ta kraj izbral za poveljniško mesto. Hodil je okrog smreke in poveljeval, vojaki pa so morali preiskati vsak grm in luknjo. Nemški oficir je stal tako blizu kurirjev, da bi ga Vasja in Petko lahko zgrabila za skornje.

Kaj če bi kdo od kurirjev takrat kihnil? Ali pa če bi se oficir usedel poleg smreke? Tedaj bi lahko opazil borca pod smreko. Tako pa je bila tiskrat sreča naklonjena kurirjem. No, pa tu je opazil, kajti če bi ju le-ta opazil, bi ga kurirja hitro premestila na oni svet.

Poleti 1943. leta se je Vasja mimogrede oglasil pri Petru (domače hišno ime) na Gorjušah. Ko je vstopil, je zagledal za mizo nemškega žandarja. Vasja je odskočil nazaj za vrata in se zgrabil za pištolo, ko je domača Ančka zakrčala: »Saj to je vendar moj brat.« Ančin brat Lovro je bil že v stari Jugoslaviji žandar, med vojno pa je bil nemški žandar na Nomenju. Po prvem presenečenju sta se začela pogovarjati. Žandar Lovro je Vasji objubil, da bo oskrboval partizane s strelivom in če mu bo uspelo, bo Nemcem »sunil« tudi kakšno puško ali pištolo. Povedal je tudi, da žandarji na Nomenju niso preveč naklonjeni Hitlerju. Morda je bil ta podatek točen, ker so bili kmalu po tem razgovoru vsi žandarji z Nomenja premeščeni v Francijo.

SPOMINI NA GREGORČIČA IN STRIŠARJA

Jožeta Gregorčiča, poveljnika gorenskih partizanov, sem spoznal decembra 1941. leta v partizanih. Se spominja Vasja, »takrat sem namreč vstopil v enoto, ki je bila v Karavankah. V četi smo razpravljali, kakšna ilegalna imena bomo dobili novinci. Za mene so starjši kurirji predlagali kar tri imena, končno pa je odločil Gregorčič z besedami: »Vasja naj bo.«

Kasneje je bil Vasja Gregorčičev kurir, zato se ga dobro spominja.

Vasja pravi, da je bil Gregorčič hraber borec, najboljši tovariš, malo je govoril in več delal. Rad je pel, saj je imel lep glas. Iz Španije, kjer je sodeloval v revoluciji, je prinesel lepe melodije in pesmi.

»Polde Strišar, komandir čete in kasnejši komandant bataljona,« je temna vest mojega partizanstva,« pravi Vasja, ko obuja spomine na znanega jeseniškega revolucionarja. »Le zakaj nisem bil bolj vztrajen. Zakaj ga nisem prisilil, da bi nadaljeval pot. Če ima kurir sploh pravico, da sili poveljnika, naj gre naprej.«

Polde Strišar, Franc Potočnik narodni heroj Boris Zvan in Iztok Sajdlar so bili julija 1942. leta na posvetoivanju partizanskih poveljnikov na Jelovici. Po posvetoivanju sta jih kurirja Vasja in Lado spremljala nazaj na Pokljuko. Strišarja in Potočnika je pot tako utrudila, da sta ostala na planini Javornik na Pokljuki. Z njima je ostal tudi kurir Lado. Boris, Iztok in Vasja so nadaljevali pot do taborišča, ki je bilo med Razorjem in Viševnikom nad Rudnim poljem. Ko so prišli v taborišče, se je četa že pripravljala za umik. Borci so bili obveščeni, da se pripravila hajka. Četa je zapustila taborišče in se umaknila v gostejše gozdove Pokljuke. V taborišču je ostal samo Iztok, ki je sklenil počakati prihod Strišarja in Potočnika.

Polde Strišar, komandant bataljona, Potočnik in kurir Lado so zjutraj prispeli v zapuščenem taborišču. Tu jih je pričakal Iztok; komaj je ta obvestil poveljnika, da se pripravila hajka, že so zapeli mitraljezi. Naenkrat so bili vsi štirje obkoljeni. Četa se je torej pravčasno umaknila. Polde Strišar je padel, Potočnik je bil ranjen in ujet, Iztok in kurir Lado pa sta pobegnila.

SREČANJE S TALCEM

Srečanje s pobeglim talcem z morišča v Mostah pri Zirovnici je ostalo Vasji posebno sveže v spominu. Danes vemo, da je bil to Karel Perdih-Zar, rojen v Velenju. Živel pa je pri sestri na Primskovem pri Kranju. Sicer pa so bili njegovi starši iz Kobariida, ki so se po prvi svetovni vojni preselili v Jugoslavijo.

Vasja in kurir Stane Stare-Petko (ki je kmalu nato padel) sta nšla prvi dne julija 1942. leta pošto s Pokljuke na Jelovico. Talca sta našla na bohinjski strani Jelovice.

blizu Nomenja. Ze sedem dni je talval po gozdovih brez hrane. Vasji je povedal, da je najprej iskal partizane pod Stolom. Ker jih ni našel, se je nameraval napotiti mimo Lese in pri Ribnem prebredel Savo Bohinjsko. Na Jelovici je talca srečal nekoga pastirja in ga poprosil za hrano. Pastir pa mu ni verjel in je mislil, da ima opravka s provokatorjem. Tudi Vasja in Petko nista imela pri sebi kruha ali kaj drugega za podžab. Zato sta talca odpejala s seboj. Med vasni Nomenj in Lepence so prebredli Savo. Popolnoma izčrpanega sta pripeljala na Gorjuše, kjer mu je aktivistka Ana Blažin dala prvo hrano po begu z morišča. Ko se je okrepčal, ga je Vasja odpeljal v poključko četo, ki je takrat tabirala nad Gaberjem.

Taj zgodbi moram dati še naslednje pojasnilo: Lani sem v šestih nadaljevanjih v Nedeljskem objavil reportažo z naslovom Odseljava talca in partizana Zara. Ko sem za to reportažo zbiral podatke, sem vložil precej napora, da bi ugotovil, s katerimi borci in kje se je najprej srečal Zar po pobegu z morišča. Nekdo mi je svetoval, naj se obrnem do Vasje. Ker nisem imel prevoznega sredstva, časa pa mi je primanjkovalo, sem Vasji napisal pismo in ga zaprosil za podatke o Zaru. Toda na pismo ni bilo odgovora. Po tem sem sklepal, da se Vasja ni srečal z Zarom.

Deset dni po tistem, ko sem zaključil reportažo v Nedeljskem, sem prejel pismo iz Zasipa pri Bledu. Pisal mi je Martin Humer, upokojenec, prvoborec. V pismu je zahteval, da je on srečal Zara in ga odpeljal v četo na Pokljuko. Po njegovem pripovedovanju so v četi vedeli, da je nekdo v Mostah pobegnil, zato so pošiljali na vse strani patrole. Prve dni avgusta 1942. leta je bil Humer v patroli, ki je iskala talca. Nad Nomenjem se je Humer ločil od drugih dveh borcev in odšel sam v zasedo čakat nekoga iz dajalca, da bi ga likvidiral. Med tem časom sta borca iskala talca in ga tudi našla ob potoku vsega iznemolega. Humer se spominja, da je bil Zar bos in da je bos šel vse do taborišča. Poraja se vprašanje, kdo je v zmoti. Če sta bila Vasja in Petko tista borca, ki ju omenja Humer, potem lahko oba govorita resnico sicer pa je eden v zmoti. Pred kratkim mi je Vasja pokazal kopijo pisma, ki mi je lani pisal, a ga nisem prejel. Ker je bilo pismo pisano pred objavo reportaže v Nedeljskem, sodim, da je Vasja srečal Zara. Zar tudi ni bil bos, saj ga je bil sam v zasedo čakat nekoga iz Pokljuki v nizkih čevljih. V letih, ki jih je nosil v zaporu in na morišču in mu kasneje sama prinesla s Primskovega zimske čevlje. Pri tem ne mislim, da mi je Hu-

mer dal namerno netočne podatke. Verjetno je zamenjal Zara za neko drugo osebo.

TAVANJE PO ZGORNJESAVSKI DOLINI

Nekaj dni po nemški ofenzivi februarja 1942. leta, ko so Nemci nameravali uničiti partizansko četo na vrhu Stola, je skupina borcev odšla v Zgornjesavsko dolino. V tej skupini so bili Franc Verovšek-Vasja, Ciril Triler-Ciro, Karel Kozar-Romi, Franc Klinar-Petko, Alojz Koračin, Andrej Aleš in še nekateri borci. Na pot so krenili iz Cinkovega rovtva nad Potoki. Koračin je nosil mitraljez, drugi borci pa so imeli puške. Vasja je bil oborožen z mavzerico in majhno pištolo. Za puško je imel 20, za pištolo pa samo en naboj. Takrat borci še niso imeli enotnih kap, kot so bile kasneje triglavke ali pa flakovke, večina je nosila klobuke. Sploh je bilo za gorenske partizane značilno, da so zelo dolgo nosili klobuke, nekateri celo kasneje v brigadah. Zato so se dolenski partizani posmehovali Gorencem, toda naši fantje so zatrjevali, da je klobuk odlično sredstvo proti dežju.

Borci, ki so krenili proti Zgornjesavski dolini, so se prvič ustavili pod Jelen kamnom nad Javornikom. Tu so prenočili, zgodaj zjutraj pa so nadaljevali pot in se zaustavili v gozdu nad železniškim predorom na Hrušici. Nepričakovano so se srečali z nemško patrolo. V kratkem spopadu je bil ranjen neki borec, ki so ga Nemci ujeli.

S Hrušice so se borci umaknili na Dovške rovtve. Preganjani kot divje zveri od lovcev, so borci v planini razmišljali, kje in kako naj pridejo do hrane, a da jih sovražnik ne bi takoj izsledil. K sreči so kmeneje že prignali ovce v planino. Bilo je to aprila 1942. leta. Nič ne ve, čigava je bila ovca, ki so jo zaklali in pojedli. Čez nekaj dni so šli po hrano h kmetu Sedučniku na Dovje, drugi pa h Klešniku v Podkuze.

Pri Sedučniku so nam postregli z moštom, pa tudi dosti hrane so nam dali. Se spominja Vasja, »seveda so bili domaćini prestrašeni zaradi hudih nemških represalij. Tudi pri Klešniku smo dobili dovolj hrane.«

Z Dovških rovtov se je skupina preselila preko Bole na Tabro. Zvečer so se spustili v dolino. V gozdu so nameravali izvesti prehranjevalno akcijo, toda pri kamnoloz-

odredili za kurirja. Ta dolžnost pa je bila zaupana samo hrabrim, vzdržljivim in zaupljivim ljudem.

Se nekaj je vplivalo na Gregorčiča, da je imenoval Vasjo za kurirja. Vasja je bil rojen na Jesenicah, toda od osmega leta starosti je živel na Gorjušah. Tam je obiskoval šolo, lažil po gozdovih in pasel živino. Zato je dobil spoznal Pokljuko. Kurir pa je moral poznati pot, da se je lahko izogibal nevarnim krajem, kjer so Nemci postavljali zasede.

Kjerkoli je Vasja na poti čakal drugi kurir, ki naj bi prevzel pošto, so se vedno dogovorili za mesto srečanja in rezervno mesto, če bi bilo dgegovorno mesto ogroženo od sovražnika.

UČITELJ DARUJE PIŠTOLO

»Ob obujanju spominov na znane junake naše borbe ne morem mimo svojega nekdanjega učitelja z Gorjuša. Se spominja Vasja, »Niko Prestor, učitelj na Gorjušah, je bil 1941. leta, ko še nisem bil partizan, dal pištolo z besedami: »Krepak si, ti jo boš bolje uporabil kot jaz. Le glej, da bo pištola utirala pot k svobodi. S silo so nas zaslužili,« s silo si bomo izgubljeno priborili.«

To je bil nasvet poštenega učitelja. Vasja se spominja tudi dobrih mamic z osamljenih kmetij, ki so jih vedno bodrile: »Le dajte jih, kaj pa iščete po naši zemlji. Pa tiste belčke, domobranci in razraganci dobro nakrešite, da si bodo zapomnili, kdo je tu gospodar.«

DO GLAVNEGA ŠTABA

Vasja je bil partizanski kurir, kakršnega smo si lahko samo želeli v partizanih. Te njegove vrline so bile znane tudi partizanskim poveljnikom in štabom. Zato je bil Vasja kurir pri Jožetu Gregorčiču, poleti 1944. leta pa je bil premeščen k oddelku za zaščito naroda pri štabu IX. korpusa, ki je bil v Gorenji Trebuši. Iz Trebuše je Vasja štirikrat potoval do glavnega štaba narodnoosvobodilne vojske Slovenije v Belo krajino. Samo prvič je potoval z drugimi kurirji, drugi pa se je že sam odpravil na dolgo, neznano in nevarno pot. Spotoma se je ustavljal pri partizanskih enotah, kjer je dobival hrano. Seveda je moral večkrat pokazati pooblastila, da je kurir štaba IX. korpusa.

Decembra 1944. leta je štab korpusa poslal Vasjo v oficirsko šolo, ki je bila pri glavnem štabu NOV Slovenije v Črnomlju.

Kot oficir je bil maja 1945. leta dodeljen v spremstvo prve slovenske vlade, ki je bila ustanovljena 5. maja 1945. leta v Ajdovščini. Vasja je spremljal člane vlade, ko so se preselili v Ljubljano.

Vasja je še dolgo pripovedoval. Njegova pot je nenapisan roman, njegovo pripovedovanje je živo, kot da bi se vse to dogajalo včeraj. Pa vendar je bilo to že pred 25 leti.

Ob koncu pogovora sem mu zastavil naslednje vprašanje: »Vasja, kdaj ti je bilo najtežje in kdaj najlepše v partizanih?«

Nekaj časa je razmišljal, se dvakrat ozrl po sobi, kjer visijo lepe lovške trofeje, me pogledal v oči in dejal: »Najtežje mi je bilo v zimi 1941/42 zaradi pomanjkanja hrane, obleke, orožja in zvez s prebivalci.«

V tisti zimi pa je bilo tudi najlepše, ker takšnega tovarištva med borci, kot v prvi zimi, nisem kasneje več doživel.

Vasja je umolknil, v njegovih mislih pa so po gozdovih korakali borci in poveljniki, tisti, ki so padli in tisti, ki so živi, in jih je Vasja srečal na štiri leta dolgi partizanski poti.

VASJA — ZBIRALEC ZNAČK

Priporočam fantom, ki za klobukom nosijo celo galerijo značk, da v Gozd-Martuljku obiščejo lovskega čuvaja. Imeli bodo kaj videti. Vasja ima zbirko prek 200 značk. V njegovi zbirki najdemo avstrijski službeni lovski znak iz dobe Franca Jožefa, stari trentarski znak, lovške značke iz Holandije, Belgije in drugih držav. Vasja ima planinsko značko iz 1893. leta, znak nekdanjega turističnega društva Skala itd.

Od lovskih trofej naj navedem dve stari puški »medvedkari«, ki se še polnijo sprejaj, stare lovške nože, pa turško oficirsko sabljo. Zbirko krajsio stare pipe, posebno steklene, po stenah pa lovške trofeje. Resnično lepa zbirka, ki si jo je vredno ogledati.

Vasja je lovski čuvaj. Živi po planinah, stanuje ob vznožju gora, tudi njegov vrt je posejan z miniaturnimi planinami, ki jih je »ustvaril« Vasja. Pozimi dela lesene hišice, krmlilnice za ptice, razne značke iz jelenovih kosti, pa še marsikaj.

Vasja je pravi sin planin. Jože Vidlo

Fran Staudekar:

Ob 50. obletnici bojev za osvoboditev severnih krajev Slovenije

Takrat pa so začeli Srbi streljati tudi iz šolskega poslopja proti z vseh strani prodirajočim volkswehrovcem. Zaradi nenadnega napada, megle in teme se poveljniki srbske čete v tujem kraju niso mogli takoj orientirati, kar je bilo napadalcem v prid. Razen tega so bili napadalci številčno močnejši, imeli so 3 čete pešadije, 1 četo strojnih pušk in tri topove, vtem ko je štela srbska četa le 280 moč s 4 strojnimi. Volkswehrovci so nato zajeli tudi še srbski vod, ki je malo prej premagal njihovo posadko pri Anamostu.

Ujete Srbe so Avstriji odpravili preko Dunaja v Zagreb. Poraz srbske čete pri Grabštajnu je imel usodne posledice za vse naše nadaljnje vojaške operacije na Koroškem, saj je ta spretna zmaga koroške Nemce silno opogumila. Če do tedaj še niso mogli verjeti v svojo zmago, jih je ta nepričakovani uspeh zelo spodbudil. Od tedaj naprej se je samozavest koroških Nemcev z dneva v dan večala, z naše strani pa je šlo po tem porazu na Koroškem vse rakovo pot.

Takoj po porazu koroškega Volkswehra pri Velikovu je koroško deželno poveljstvo v Celovcu začelo s pospešenimi pripravami za krepitev obrambne moči Volkswehra. Izdalo je povelje, da je treba antantnim četam omogočiti nemoteno vkorakanje v deželo, medtem ko je treba jugoslovanskim četam nuditi odpor. Toda koroško deželno poveljstvo srbskim četam, ki so se formirale v Sloveniji iz avstrijskega ujetništva vračajočih se srbskih vojakov, ni priznalo statusa antantnih čet in zato je prišlo do polomije pri Grabštajnu.

Pri tem pa je treba pibiti, da bi gotovo ne prišlo do grabštajnske katastrofe, če bi pri zavzetju Grabštajna na večer 14. decembra sodeloval tudi nadporočnik Malgaj, kajti njegova odločnost brez primere, pogum in vojaška spretnost, združena s potrebno previdnostjo, bi poraz Srbov preprečila. Toda Malgaja so takrat nevidne sile že potisnile v ozadije, bil jim je kot narodno zaveden naprednjak in kot neukrotljivo borbena branilec slovenske zemlje na severu naše domovine trn v peti, zato so ga nadomestili z do Nemcev obzirnim majorjem Alfonzom Zerjavom, ki je dolga leta pred I. svetovno vojno služil pri bataljonu ljubljanskega pešpolka v Celovcu in je tam poznal mnoge nemške častnike.

Ze ko je zasedel Velikovec, je Malgaj spoznal, da je treba zavarovati desno krilo nastale koroške fronte. Malgaj se je zavedal, da preti iz Labotske doline nevarnost za napad iz boka. Zato so naše prostovoljske enote pod poveljstvom nadporočnika Jurka 3. decembra zavzele Etnovs pri Labotu in še isti večer Sntpavel v Labotski dolini. Njegov oddelek je štel okrog 80 moč.

V bližnjem Volšperku so koroški Nemci pod poveljstvom nadporočnika Maierhoferja organizirali Volkswehr, ki je že naslednji dan, 4. decembra, štela 100 moč. Ta se je v naslednjih dneh tako okrepila, da je 27. decembra v moči enega bataljona napadla našo posadko v St. Pavlu in jo premagala. Volkswehr je nato zasedla Labot in od tam ogrožala Dravograd. Naši malostevilni prostovoljci so se trdovratno upirali napadom številno mnogo močnejšega nasprotnika. Tedaj pa jim je 28. decembra prišla pod poveljstvom stotnika Grošlja na pomoč četa celjskih prostovoljcev in v hudem boju napadalce zavrnili. V tej četi se je boril kot prostovoljec tudi Franc Leškošek, sedanjí predsednik ZZB NOV Slovenije.

Ze od prekratnih dni dalje je zbiral prostovoljce za ogroženo mejo na Koroškem tudi stotnik Rudolf Knez, zaveden slovenski častnik. Uspelo mu je na Kranjskem zbrati okrog 60 moč. S temi je 12. novembra krenil prek Jezerskega na Koroško in še isti dan zavzel Zelezno Kaplo, 13. novembra pa prišel v Miklavčevo, kjer je razorožil volkswehrovsko posadko pod poveljstvom poročnika Höfererja. Naslednje dni je zavzel Zitaroves, Dobroves in Sincaves v Podjuni, kjer se je 16. novembra ustavil. V vseh teh krajih je pustil manjše posadke, ki so zavarovale zavzete kraje in področja. Stotnik Knez si je zadal težko nalogo, da s tako majhno skupino prostovoljcev zavaruje skoraj vso Podjuno, kajti tisti čas še tudi Pliberk in Velikovec nista bila zasedena z Malgajevimi prostovolji. Moral pa je zavarovati tudi dokaj oddaljeni železniški most pri Kamnu in nekatere druge mostove čez Dravo. Toda tudi stotnik Knez je bil energičen častnik, ki je prevzete naloge vestno opravljal vse do 17. decembra, ko je prišel v Dobroloves major Zerjav in prevzel poveljstvo za vzhodno Koroško.

ZAVZETJE ROŽA IN DELA ZILJSKE DOLINE

V začetku novembra 1918 so prišli v Ljubljano zastopniki koroških Slovencev in zahtevali takojšnjo priključitev Sloven-ske Koroške k Jugoslaviji.

Ljubljanska vlada je 8. novembra pooblastila generalštabnega stotnika Alfreda Lavriča, da izvede vojaško organizacijo na Koroškem južno od Drave. Ko je stotnik Lavrič to nalogo prevzel, ga je vojaška oblast v Ljubljani opozorila, da mu ne more dati niti enega vojaka na razpolago in si mora prostovoljce zbrati sam.

Stotnik Lavrič, zaveden, sposoben, odločen in hraber slovenski častnik, je v desetih dneh zbral skupino prostovoljcev, 7 častnikov in 58 moč s 3 strojnimi in z njimi v noči med 18. in 19. novembrom prekorčal zasneženo Ljubeljsko sedlo, iznenadil in razorožil avstrijsko posadko v Podlublju ter zavzel Borovlje.

Vznemirjena nad odločnim nastopom Lavriča sta prišla še istega dne k njemu poveljniki koroških obrambnih čet, podpolkovnik Hülgert in zastopnik koroške deželne vlade dr. Pflanzl in protestirala proti zasedbi Borovelj. Pri pogajanjih v Borovljah 23. novembra sta zastopnika iz Celovca podpisala pogodbo, po kateri se je priznala Slovincem pravica, da prevzamejo v svojo upravo južni del Slovenske Koroške. Sporazumeli so se za demarkacijsko črto ob Dravi in Zilji od Podkloštra do Velikoveca. Za ta uspeh je bil Lavrič povišan za majorja.

Lavrič sam seveda ni bil za pogodbo, ki mu je vezala roke in akcijsko svobodo. Toda pred odhodom iz Ljubljane je dobil od poveljstva II. vojnega okrožja izrecen ukaz, da izvede vojaško organizacijo le južno od Drave. Lavrič navaja v svojih spominih, da bi takrat brez strela zavzel vso Koroško, če bi razpolagal vsaj z nekaj sto vojaki, ki bi jih rabil ne za napad, marveč za zavarovanje. Toda ljubljanska vlada je razpoložljive enote zadrževala v zaledju zaradi »vzdrževanja reda«, namesto da bi jih poslala na severno mejo takrat, ko je bil še čas in celovška Volkswehr še ni bila organizirana. (Vojne akcije u Koroškoj, Beograd 1950.)

Takratni generalštabni polkovnik Viktor Andrejka piše v knjigi »Slovinci v desetletju 1918/1928«, da bi se mogla zasedba Celovca izvršiti 30. novembra ali v začetku decembra, kakor sta si to zamislila general Maister in Lavrič, toda od ljubljanske vlade sprejeta pogajanja, ki jih je predlagala celovška vlada, so to zasedbo preprečila. Takrat v Celovcu še ni bilo nobenih organiziranih čet. V 14 dneh, ki jih je celovška vlada s temi pogajanjih pridobila, pa je začel proti dobri plači zbirati obrambne čete, tako da so koroški nemški zastopniki pri pogajanjih v Ljubljani za določitev nove demarkacijske črte že zelo samozavestno nastopili.

Major Lavrič pa si je po zasedbi Borovelj klub vsemu prizadeval, da bi razširil zavzeto področje ob Dravi na sever in zasedel Celovec, glavno mesto Koroške. V spremstvu šestih, do zob oboroženih prostovoljcev se je 27. novembra pojavil v Celovcu in presenečenim mestnim očetom sporočil, da bo v nekaj dneh pod zaščito srbskih čet premostil sedež svojega poveljstva iz Borovelj v Celovec in po nalogu generala Maistra zavzel vse slovensko narodnostno ozemlje na Koroškem, kar je med koroškimi Nemci povzročilo razumljivo razburjenje.

Ljubljanska vlada in njeno vojaško poveljstvo pa Lavriču zahtevane srbske čete ni poslalo in tako Lavrič svoje namere da do konca novembra zasede Celovec, ni mogel izpolniti.

(NADALJEVANJE)

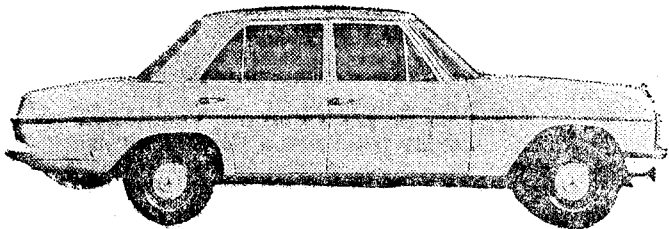
175 NAGRAD

VELIKEGA NOVOLETNEGA

NAGRADNEGA ŽREBANJA

KREDITNE BANKE IN HRANILNICE

LJUBLJANA

V štiri mesečna nagradna žrebanja KREDITNE BANKE IN HRANILNICE LJUBLJANA so vključeni varčevalci vezanih hranilnih vlog, stanovanjski in kmetijski varčevalci, ki namensko varčujejo po pravilnikih banke ter lastniki vezanih deviznih računov, ki bodo imeli do 31. decembra 1968 2000 N-din z odpovednim rokom nad 1 leto. Postanite in ostanite reden varčevalec Kreditne banke in hranilnice ljubljanske, kjer ste poleg ugodnih pogojev varčevanja udeleženi še pri nagradnem žrebanju Kreditne banke in hranilnice vsake 4 mesece.

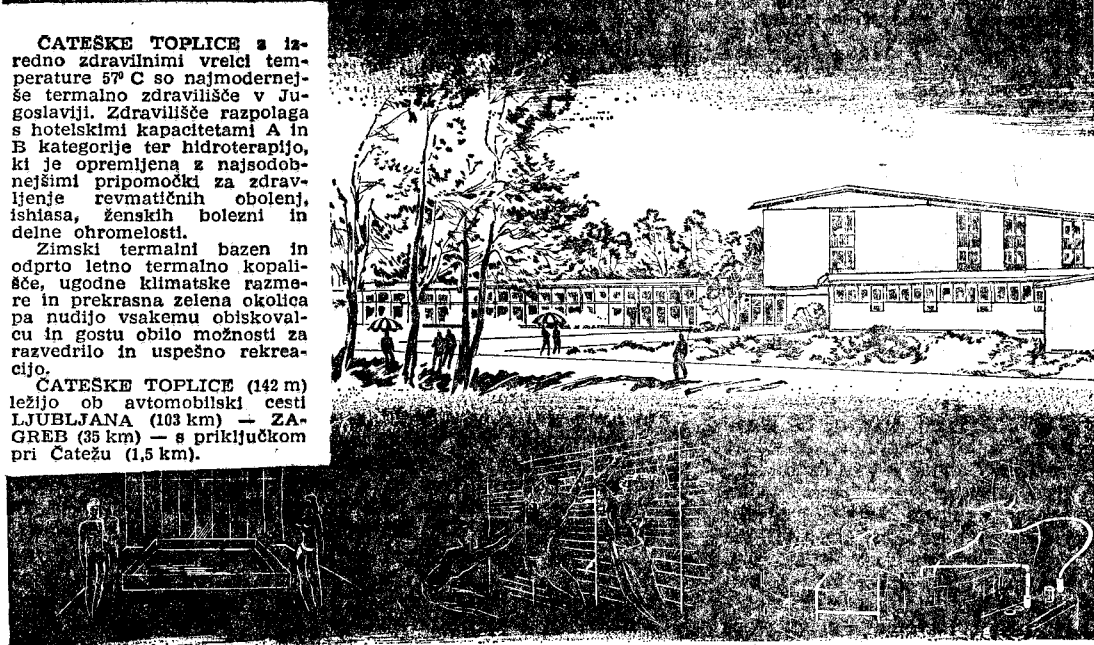
- NAGRADE:**
- 1 OSEBNI AVTO MERCEDES
 - 14 MOPEDOV »TOMOS«
 - 50 ROČNIH AVTOMATIČNIH UR DARWIL — MODEL 1968
 - 50 KOLES PONY — ROG
 - 50 BRIVNIKOV ISKRA — BRAUN SIXTANT

čateske toplice čateske

CATESKE TOPLICE s izredno zdravilnimi vreli temperature 57° C so najmodernejše termalno zdravilišče v Jugoslaviji. Zdravilišče razpolaga s hotelskimi kapacitetami A in B kategorije ter hidroterapijo, ki je opremljena z najsodobnejšimi pripomočki za zdravljenje revmatičnih obolenj, ishiasa, ženskih boleznih in delne ohromelosti. Zimski termalni bazen in odprto letno termalno kopališče, ugodne klimatske razmere in prekrasna zelena okolica pa nudijo vsakemu obiskovalcu in gostu obilo možnosti za razvedrilo in uspešno rekreacijo.

CATESKE TOPLICE (142 m) ležijo ob avtomobilski cesti LJUBLJANA (103 km) — ZAGREB (35 km) — s priključkom pri Catežu (1,5 km).

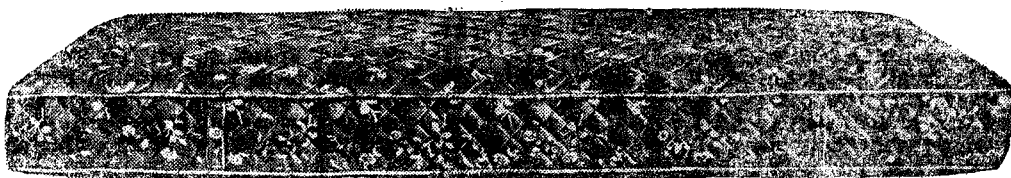
zimski bazen

telovadnica

vodna terapija

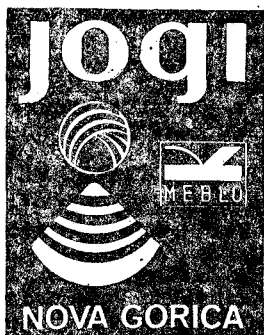
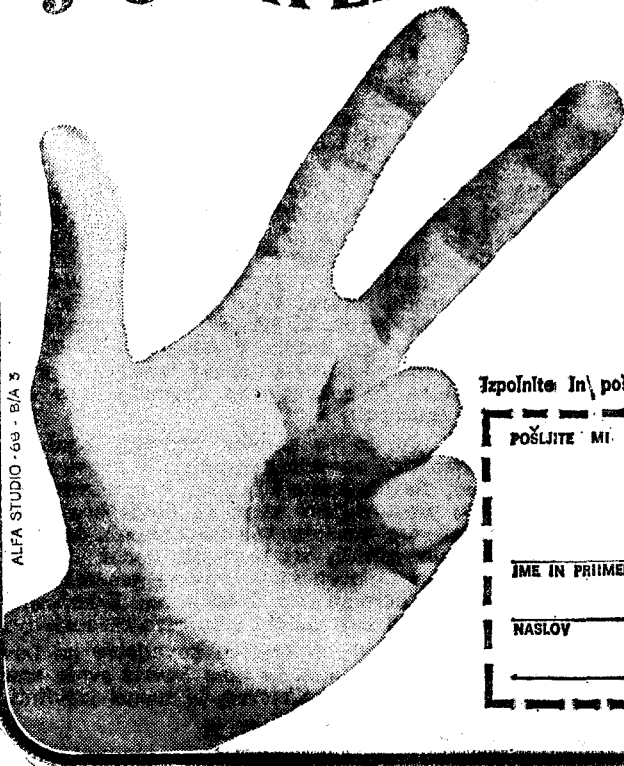
MEHKEJŠI + TRPEŽNEJŠI

+ TRAJNEJŠI = JOGI

JOGI nudi vedno nekaj več... če rečeš »Vzmetnica JOGI«, je kakor bi v isti sapi rekel »trpežna«. Pa ne le to... Je tudi mehkejša, trajnejša, bolj higienska. Vse te lastnosti pripomorejo, da je vzmetnica JOGI edinstvena v Jugoslaviji. Če se želite odlično odpočiti, tedaj morate izbrati JOGI vzmetnico, ki vam vedno nudi nekaj več.

JOGI ZA LAHKO NOČ

Izpolnite in pošljite nazaj MEBLO - NOVA GORICA

POŠLJITE MI BREZPLAČNO PROSPEKT O VZMETNICAH »JOGI«

IME IN PRIIMEK

NASLOV

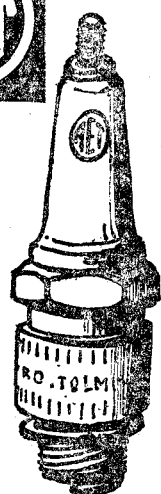
Trgovini

BOREC

v Ljubljani, Titova 17
in Mariboru, Partizanska 5

priporočata cenjenim kupcem:

- vse knjižne izdaje založbe »Borec«
- tedensko nova dela priznanih slovenskih umetnikov — slikarjev in kiparjev
- dekorativne, umetniško izdelane predmete za opremo stanovanj in uradov
- osebne okrasne predmete za žene in moške, posebno mlada dekleta, po zadnji modi

AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagrajuje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

SAP

ODDELEK ZA TURIZEM

LJUBLJANA

TITOVA 38

VABIMO VAS NA NOVEMBRSCKE IZLETE

- 29. nov. 3-dnevni izlet po Italiji: Ravenna, San Marino, Bologna, Ferrara in Padova
- 29. nov. 3-dnevni izlet na Dunaj: ogled operetne predstave »Dežela smehljaja«
- 29. nov. 2-dnevni izlet v Budimpešto: za 189 N-din si boste ogledali zanimivosti Budimpešte in se zabavali ob zvokih ciganske glasbe (čardas)
- 29. nov. 2-dnevni izlet po slovenski in avstrijski Stejski Maribor — Sentenart — Gornja Radgona — Slatina Radenci — Radkersburg — Bad Gleichenberg — Reigersburg — Graz itd.
- 30. nov. 1-dnevni izlet na Andrejev sejem v Gorici in Trstu. Za 45 N-din boste videli Vipavo, Ajdovščino, Novo Gorico, Staro Gorico, Doberdob, Trzin, Trst

Sprejemamo prijave za 5-dnevni novoletni izlet v Rim. Znižali smo cene avtobusnih prevozov za invalide, upokojence in šolsko mladino.

Izdelujemo programe za izlete kolektivov po konkurenčnih cenah. Prodajamo vstopnice za ogled ameriške drsalne revije HOLIDAY ON ICE v hali Tivoli v času od 17. do 24. decembra 1968.

Prijave: SAP — LJUBLJANA, Titova cesta 38 — tel. 214-922, 215-342

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE
ZLATE IZDELKE

SOCIETA

"DARWIL"

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO
TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

- NUDI PO SVETOVNIH KONKURENCNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata.

- PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!

- NA ZALOZI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR DARWIL in ARETTA.

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji.

Samomori med vohuni

Kanceler Kiesinger je sporočil iz Madrida, naj se vlada resno ukvarja z zadevo, podkanceler in zunanji minister Brandt je iz Urugvaja zahteval nekaj podobnega, ameriški obrambni minister Clark je v Washingtonu dejal, da gre za »zelo resno« zadevo, poslanci v parlamentu zahtevajo preiskavo o dejavnosti obveščevalnih organizacij, državni tožilec Martin pa govori novinarjem v Karlsruheju, naj ne zganjajo »vohunske historije«. Nemara bi državni tožilec rad videl, da bi ljudje ravno tako kot on mižali pred dejstvi in da iz zadeve, ki je lep čas vznemirja zahodnonemško javnost, ne bi naredili »vohunske historije«. Toda za to so poskrbeli že sami vohuni oziroma ljudje, ki so delali na zelo visokih položajih in ki so naredili samomor.

Začelo se je 8. oktobra — javnost je za to zvedela šele čez dva dni — ko je snailka našla v pisarni sedeža zahodnonemške obveščevalne službe BND njenega drugega človeka generala Horsta Wendlanda. Sedež BND (Bundesnachrichtendienst — Zvezna obveščevalna služba, ki je podrejena predsedstvu vlade) je v Pullachu pri Münchnu in le malo podobnih ustanov na svetu je tako zavarovanih. Samomor drugega človeka v BND je bil velik udarec in zato so se ljudje čudili, kako je mogoče, da tako skrivnostna organizacija sporoča javnosti, da je njen namestnik šefa naredil samomor: sam Wendland, ki so ga v civilu klicali Herr Obermayer, je živel tako skrivnostno, da časopisi niti niso mogli priti do njegove fotografije, ko se je zvedelo za samomor.

Medtem pa so uradno sporočili, da je Wendland naredil samomor zaradi živčne potrtosti. Govorili so, da se nikakor ni mogel sprijazniti z dejstvom, da ni prvi človek v BND. Obveščevalno službo, ki je nastala hkrati z Zvezno republiko Nemčijo, je vse do januarja letos vodil »sivi general« Gehlen, visok

oficir Hitlerjevega Wehrmachta, sicer pa že od nacističnih časov velik organizator vohunske službe. Ko se je Gehlen upokojil, so za njegovega naslednika izbrali Gerharda Wessela in Horst Wendland je bil seveda ujažen. Naposled je javnost zvedela, da Wendland ni bil samo živčno potrt, temveč hudo bolan in da se je že dostikrat zdravil v psihiatričnih klinikah. Zato ni bilo odveč vprašanje, zakaj je bil 56-letni general na tako visokem položaju, ki vendarle zahteva železne žive.

Mogoče bi bilo vse še kar hitro pozabljeno, ko ne bi istega dne našli drugega trupla: kontraadmiral Hermann Lüdke, star 57 let, od 1. oktobra letos v »zaslužnem pokojju«, je naredil samomor ali pa je bil umorjen. Neki kmet je v eifelskem gozdu našel njegov avtomobil. Lüdke je bil mrtev, na hrbtu je imel precejšnjo rano, njegova lovška puška pa je ležala na sedežu. Uradno so rekli, da se je zgodila nesreča, sicer pa naj bi imel Lüdke motnje v krvnem obtoku. Sicer pa, so rekli, Lüdke ni pomembna osebnost.

Vendar tako malo pomembna osebnost ni bila majhna riba. Lüdke je bil navsezadnje kontraadmiral, nekaj časa je delal v mornariškem štabu v Bonnu, potem je bil poveljnik mornariškega oporišča v Kielu, nazadnje pa je delal kot šef oddelka v evropskem poveljstvu NATO v belgijskem mestu Casteau. Dostopni so mu bili najzupnejši dokumenti. Šele po njegovi smrti je javnost zvedela, da je bil kontraadmiral »izdajalec« in da je naposled padel v »smrtno past«. Lüdke je namreč rad fotografiral in nekoč je nesel film razvit v delavnico borskega trgovca in laboranta Danckerja. Laborant je med posnetki narave odkril tudi slike dokumentov z napisi »NATO — strogo zaupno« ter posnetke vojaških naprav. Opozoril je policijo, začelo se je zasliševanje. Datumi so takšni: 23. septembra je Dancker opozoril policijo, 27. septembra so kontraadmirala takoj po poslovnem sprejemu v obrambnem ministrstvu »povabili« na zaslišanje, potem pa so ga tako rekoč pustili pri miru. Vozil se je okoli, ne da bi policija — tako vojaška kot civilna in tako javna kot tajna — poslala za njim vsaj enega agenta. Zdaj se je zvedelo tudi to, da je Lüdke že pred leti povedal predstojnikom v NATO, da ga snubijo za tujo vohunsko službo. V sedežu NATO v Bruslju menijo, da je mogoče Lüdke že prej kaj izdal in da bo bržkone treba spremeniti in reorganizirati ves razpored sil, orožja in municije in da bo odslej treba bolj paziti, ko bodo sprejemali nove ljudi v najvišji poveljniški kader NATO. To je seveda hud udarec ne le za zahodnonemško obveščevalno službo in vojsko, marveč za vso državo. Nemčija si namreč prizadeva igrati glavno vlogo v silah NATO.

Po smrti kontraadmirala Hermanna Lüdkeja se je začel praveči mrtvaški ples: 14. oktobra se je v svojem stanovanju v Kölnu obesil 40-letni Hans Heinrich Schenk, višji uradnik v borskem gospodarskem ministrstvu; 16. oktobra se je zastrupila 52-letna Edeltraude Grapentin, uradnica v zveznem tiskovnem uradu; 18. oktobra se je v obrambnem ministrstvu ustrelil v glavo 54-letni Johannes Grimm, podpolkovnik in štabni oficir; 21. oktobra je izginil v neznano 62-letni Gerhard Böhm, uradnik v administrativno-pravnem oddelku obrambnega ministrstva.

Že prej je policija prijela »javnosti neznan« uradnico v štabu kopenskih sil Bundeswehra, ker je tuji obveščevalni službi nosila kopije uradnih dokumentov. Žensko so potem izpustili.

Čeprav javni tožilec Ludwig Martin iz Karlsruheja zavrača povezavo med samomori Wendlanda, Lüdkeja in drugih omenjenih, pa so njegovi dokazi preslabotni. Zlasti še, ker zadeve ni konec in ker se mreža venomer širi. Če pa res ni nobene zveze, potem pa zadeva samo razkriva ljubosumno zasebno delovanje treh poglavitnih zahodnonemških obveščevalnih služb. BND pripada predsedstvu vlade, dobi 100 milijonov mark na leto, je država in državi, ki zaposluje nad 6000 agentov in za katero dela nekaj sto strokovnjakov z vseh področij (tudi akademikov). Drugi dve organizaciji sta urad za zaščito ustave in vojaška obveščevalna služba MAD. Z Lüdkejem se je ukvarjala tako policija kot BND in MAD, toda zaradi pomanjkanja koordinacije in neučinkovitosti dela iz kontraadmirala niso izveli nič več od polovičnega priznanja, da je slikal dokumente in objekte NATO, češ da bi jih pozneje potreboval pri pisanju spominov.

V mrtvaški ples se je vmešala nova novica. Prijeli so trojico, ki je oktobra lani ukradla tri metre dolgo raketo »Side-winder«: gre za pilota Knoppeja, ključavničarskega mojstra Linowskega in arhitekta Rammingerja (ta je bil najprej »mister X«, nato pa je Knoppejev advokat zatrdil, da je on nagovoril pilota, naj dela za vzhodno obveščevalno službo). Raketo so ukradli v skladišču NATO v oporišču Zell, je s tovornjakom prepeljali čez letališče do Rammingerjevega avtomobila, potem pa so jo razstavili, spravili v zaboj in po pošti poslali v Moskvo. Trojica je med drugim poslala v Moskvo tudi dve navigacijski napravi za letalo »Starfighter« (ameriške izdelave, 80 jih je že strmoglavilo v ZRN). Prvo napravo so ukradli aprila lani, drugo pa na letošnjem hannoverskem pomladnem sejmu.

Pred dnevi je borska policija dolgo zasliševala dopisnika ČTK Otokarja Sverčina, ki ga sumijo vohunske dejavnosti. Češkoslovaški novinar naj bi sodeloval z nekdanjim tajnikom avstrijskega tiskovnega urada Adamkom, ki je bil od leta 1960 do 1965 zaposlen na tiskovnem uradu avstrijskega veleposlaništva v Bonnu. Pravi, da je Sverčina pripravil Adamka, naj dela za češkoslovaško vohunsko službo, že pred leti, ko je bil dopisnik na Dunaju. Vendar Sverčina niso aretirali, ker ni bilo dovolj dokazov in ker so se ustrašili, da bi češkoslovaške oblasti utegnile podobno ravnati z zahodnonemškimi novinarji, ki delajo v ČSSR.

Tako se vohunska afera čedalje bolj zapleta, zgodbe o zahodnonemških Jamesih Bondih pa niso samo napeto branje, marveč tudi razkrivajo skrito ozadje hladne vojne.

STANE IVANČ

KULTURA IN PROSVETA

Slovenski izseljenski koledar 1969

Kot vemo, živi več stotisoč naših rojakov zunaj naše ožje domovine, raztresenih v večje ali manjše skupine skoraj po vsem svetu. Za njihovo povezavo z domovino skrbi posebna ustanova v Ljubljani, ki se imenuje Slovenska izseljenska matica. Ta izdaja mesečno revijo za izseljence »Rodna gruda«, poleg tega pa tudi koledar.

Koledar za leto 1969 obsega 338 strani. Pri likovni ureditvi je sodeloval Dušan Osredkar. V koledarju pa je razen koledarja v ožjem pomenu besede tudi dosti drugega branjca.

Posebno mesto zavzemajo v koledarju prikazi delovanja naprednih organizacij med našimi izseljenci. Znano je, da so se mnogi naši rojaki izselili iz domovine ne samo zaradi boljših življenjskih razmer, ampak predvsem da so se izognili preganjanju in kratenju pravic do dela. To velja posebno za razdobje med obema vojnama.

Kot prva je opisana dejavnost »Združenja Jugoslovancev v Franciji«, ki so ga francoske oblasti leta 1943 prepovedale, čeprav se njegovi člani med vojno sodelovali v odporu. Sestavek je napisal Anton Kukačica. Franc Kurinčič je napisal svoje spomine ob dvajsetletnici vrnitve v domovino. Mnogi izmed naših izseljencev, dejansko političnih beguncev, so se namreč po letu 1945 vrnili v domovino, ker so tu prenehali razlogi, zaradi katerih so morali oditi po svetu. Sledijo opisi dejavnosti naših izseljencev v Argentini (napisal Branko Rubeša), opis slovenskega delavskega podpornega društva »Edinost« iz Cordobe (Antonio Govednik), zapis o izseljevanju v Brazilijo v zadnjih letih 19. stoletja (Ema Umek), sestavek o slo-

venskem društvenem življenju v Braziliji pred zadnjo vojno (Jože Bajec), o prvih jugoslovanskih izseljencih v Avstraliji (Cene Kranjc), Janko N. Rogelj je napisal prikaz delovanja Ameriške bratske zveze ob njeni 70-letnici, Cilka Valentincič pa opis delovanja kročka št. 2 Slovenske narodne podporne jednote ob njegovi tridesetletnici. Edward Tomšič je pisal o slovenskih premogarih v južnem Coloradu, Marrie Bombach Dye pa o Slovencih v Detroitu in okolici, Josip Chesarek pa je podal prispevek k zgodovini ameriških Slovencev. Sledi več sodobnih člankov, ki seznajajo izseljence druge po svetu z delovanjem te ali one skupine naših rojakov po raznih deželah ter zgodovino naseljevanja. Obširen pa je prikaz izseljenskega tiska v Ameriki, ki ga je prispeval Jože Bajec.

Med gradivom je tudi nekaj sestavkov, povezanih z zgodovino naprednih gibanj pri nas in po svetu. Tako je v koledarju odlomek iz knjige Fitzroya Macleana »Vojna na Balkanu«, zapis Crtomirja Sinkovca »Janko Premrl-Vojko — junak iz Podnanosa«, pesem Vladimirja Pavšiča — Mateja Bora »Gazimo, gazimo« in pesem Ceneča Vipotnika »Iz težkih dni«. Razen tega so prozne

sestavke in pesmi prispevali številni avtorji.

Na straneh 327 do 333 lahko preberemo kratke življenjepise Jana Kacina, Martina V. Konde, Andreja Skrbca, Draga Oberžana, Rudolfa Seliča, Aleksandra Tomana, Jurija M. Turka in Ivana Zupana. Imenovani so prispevali k razvoju slovenskega časnika v zamejstvu, predvsem v ZDA, nemajhen delež in bodo verjetno ti zapisi zanimali marsikaterega bralca, tudi iz kroga tistih, katerim niso bili namenjeni v prvi vrsti.

»Koroška je bila nekdanj zibelka slovenske besede. Danes je to le še zgodovinsko dejstvo. Koroški Slovenci postajajo privlačni za folklorne študij, postajajo neka posebnost za radovedne letoviškarje, postajajo relikvi, katerim smo to zakrivali sami. Od zibelke — več nam zgodovina ni namenila — pa se iz leta v leto krhajo večji kosi. Tesnejše kulturne vezi z ostrjem slovenske narodne kulture bi mogle ta razkroj nekoliko zavleči!«

To so misli Floriana Lipuscha iz prispevka »Glas mladih iz Koroške«, ki potrjujejo našo ugotovitev, da nam vsebina Slovenskega izseljenskega koledarja 1969 pove mnogo več, kot da slutiti naslov te publikacije.

Slovesnost na škofjeloškem gradu

V nedeljo, 10. novembra so v dvorani škofjeloškega gradu slovesno podelili domicil koroških partizanskih enotam. Tako se je škofjeloška občina pridružila akciji obmejnih občin (čeprav sama ne leži ob meji)

in deseta priznala za svoje domače koroške partizanske enote: Vzhodnokoroški odred, Zahodnokoroški odred, koroški bataljon vojske državne varnosti in Severni bataljon. Zastavo s svojimi enot trakove z imenom Škofje Loke.

Marsikdo se bo vprašal, zakaj je Škofja Loka kot občina, ki ni obmejna, podelila domicil koroškim enotam. Skupina Škofjeločanov je v četi Koroškega odreda odšla že spomladi 1943 na Koroško in se tam bojevala. Tudi drugače so dali Škofjeločani na Koroškem svoj prispevek v boju zoper fašizem. Po drugi strani pa je Škofja Loka kot gorenjska občina komaj nekaj kilometrov od meje in ima s Koroško že stletne gospodarske in kulturne zveze. Prav tako je odbornike, ki so sklepali o podelitvi domicila, pa tudi druge, ki so predlagali ali se strinjali, vodila misel, da s podelitvijo domicila občina po svoje prispeva k temeljnim človeškim dobrinam, za katere smo se bojevali tudi med osvobodilno vojno. Namreč k sožitju med narodi v raznih državah, ne glede na razlike v družbenem redu, na podporo naši manjšini kot vezi, ki spaja dva sosedna naroda, Slovence in Avstrijce. To pomeni tudi priznanje naprednim ljudem v Avstriji, ne glede na narodnost, ki so se med vojno v sklopu

Dokumentarni film o majorju Jonesu

V prostorih centra za kulturo v Zagrebu je bila pred dnevi premiera dokumentarnega filma o majorju Jonesu, angleškem oficirju, ki je leta 1943 skočil s padalom na Krbavsko polje in je bil prvi zavezniški oficir, oziroma šef zavezniške vojne misije pri narodnoosvobodilni vojski Jugoslavije.

Film »Major Jones« je posnel filmski avtorski studio iz Zagreba, avtorji pa so: Ljiljana Jojić, Bogdan Glodić in Krno Heidler. V dvajset minut trajajočem dokumentarnem filmu major Jones pripoveduje svoje vojne spomine in zgodbe, film pa prikazuje tudi, kako major Jones išče skupaj s šolarji dokumente, ki jih je skrnil v Liki v času bivanja pri nas (in sicer jih je skrnil zaradi nekega sovražnega napada oz. vdora v Liko).

Zanimivo je, da so film prikazali že osem dni potem, ko se je pred tedni zadrževal major Jones v Jugoslaviji oz., ko je iskal v Liki skrite dokumente (le-teh, žal, ni našel).

Kajuh živi vedno med nami

V okviru praznovanja občinskega praznika so med mnogimi prireditvami po celi Šaleški dolini odkrili med drugimi tudi spominski kamen v Sentvidu pri Zavodnji, kjer je pri Zlebnikovi domačiji februarja leta 1944 padel partizanski pesnik Kajuh.

Poleg številnih vaščanov Zavodnje in okolice so se svečanosti udeležili zastopniki občinske skupščine, občinskega odbora ZZB NOV ter nekaj preživelih borec XIV. divizije, ki so se tistega usodnega dne zadrževali v tem kraju.

Spominski kamen ima obliko piramide s posvetilom padlemu pesniku in z njegovim verzom, s katerim je v času težkih dni pozival ljudstvo na upor. Sicer je na Zlebnikovi hiši že bila svoj čas odkrita spominska plošča, toda spričo adaptacijskih del na hiši in neprimerne lege obeležja ni več ustrezala pomenu, za kar je bila odkrita. Nova lokacija spominskega kamna je nekaj metrov pod hišo, kjer je Kajuh padel. S tega mesta je obeležje vidno iz smeri Zavodnje in iz doline pod njim.

Svečanost je bila združena z bogatim kulturnim programom in je minila v slikovitem jesenskem vzdušju. Občinski odbor kot združenje borec sta se s tem še enkrat oddolžila spominu padlega rojaka, heroja Kajuha. S. V.

Spomenik padlim na Pečinah

V nedeljo, 10. novembra, so na Pečinah na Sentviški gori odkrili spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja. Kot je bila ta gorska vasica enotna med vojno, tako je tudi zdaj, zato so se k odkritju zbrali vsa vaščani. Čeprav majhna, je vas dala mnogo. Spomenik so odkrili 17 padlim borcem in sedmim žrtvam fašističnega nasilja. V proslavi so sodelovali mladinci gimnazije iz Tolmina in učenci osemletke.

Delo za NOB se je začelo na Pečinah že 1942. Med NOB je bilo tam precej spopadov. Ponoči 6. marca 1944 so vdrli sovražniki v hišo intendanta Sevnoprimskega okrožja Alfonza Mraka ter pobili njega in ženo. Dne 7. januarja 1945 pa so italijanski fašisti iz zasede postrelili Janeza Lipuscha, Gabrijele Božiča in Ignaca Kofola, kurirje postaje P-21, ko so šli na zvezo s Spodnjo Tribušo.

Vaščani so spomenik postavili sami, denar so zbrali s prostovoljnimi prispevki. Načrt zanj je napravil Silvo Maligol. Istega dne so v vasi odprli tudi dvorano za prireditve, ki so jo prav tako zgradili sami na razvalinah razpadajoče stavbe.

A. PAGON-OGAREV

Partizanska ljudska pesem

Doroteja Benet:

Hčerki izgnanki

Taborišče ti daljino Monigo — Treviso, kje je, kje to mesto gorja, tamkaj izgnana otroka sta moja, tja odpeljana sreča je vsa.

Tam za zidovi hira, umira na tisoče naših nedolžnih ljudi, tamkaj otroka moja trpita, štejeta ure, štejeta dni.

Tam v Trevisu, taborišču daljnem deklica moja bolna leži, v zadnjih so dnevih ure ji štete, duša se kliče — srce ječi.

Kliče v trpljenju mamico svojo, kliče očeta, brate, sestre, ve, da odnesli kmalu jo bodo, a izpolnili ji niso želje.

Rada bi v zemlji slovenski ležala, tam bi imela mirnejši dan; v zemlji domači bi počivala, tam, kjer jo čakata mati in dom.

Hčerki se solza je utrnila, tiho je vzela v prganstvu slovo, mamica v mislih zraven je bila, v silni bolesti se sklanja nad njo.

Le za trenutek se klonil je tilnik, — z večjim zdaž ognjem hitela bo v boj, z zemlje slovenske mora nasilnik — prisoge to vzela je hčerka s seboj.

Pričujočo pesem je napisala preprosta kmečka mati, ki je v partizanih izgubila sina, moža so ji ustrelili kot talca, hčerka pa ji je umrla v internaciji.

Vaše cigarete

Zeta

Tobačna Ljubljana

NOVOSTI IZ UVOZA!

Velika izbira volnenih tkanin za ženske kostime in plašče.

Trgovska hiša, Tomšičeva 2
Konfekcija, Čopova 7
Blagovnica Škofja Loka

Jesenska moška, ženska in otroška konfekcija.

50. OBLETNICA OSVOBODITVE MARIBORA

Razgovor s predsednikom republiškega pripravljalnega odbora dr. MAKSYM POHARJEM

V Mariboru se pripravljajo na to, kako bodo 24. novembra letos proslavili 50. obletnico prve osvoboditve tega obmejnega mesta. Gre za osvoboditev po borcih za severno mejo leta 1918. Na razgovor smo povabili predsednika republiškega pripravljalnega odbora, znanega borca za napredne ideje, zdravnika dr. MAKSA POHARJA iz Maribora, ki nam je povedal:

»Priprave na počastitev bojev leta 1918 tečejo po vsej Sloveniji že lepo dni. Pri tem sodelujemo s predstavniki družbenih in političnih organizacij ter imamo pri njih vso podporo. Republiška konferenca SZDL Slovenije je s priporočilom občinskemu odboru SZDL opozorila na političen pomen teh bojev in tu-

di tem odborom naložila, naj pri teh proslavah kar najtesneje sodelujejo. 27. maja letos je bila v Ljubljani tiskovna konferenca, katere sklicatelj je bila republiška konferenca SZDL Slovenije, vodil jo je TONE FAJFAR. Tukaj smo se dogovorili o vseh proslavah, ki jih predvidevamo v Sloveniji v zvezi s proslavami v letu 1968. Podoben sestanek smo imeli tudi v Mariboru pri predsedniku skupščine občine Maribor MIRKU ZLENDRU in v nekaterih drugih krajih Slovenije.

Na predvečer, t.j. 23. novembra, ko so borci za severno mejo v Mariboru pred 50 leti razorožili zeleno gardo, bo predsednik skupščine občine Maribor Mirko Zlender sprejel delegate občinskih odborov Zveze borcev-prostovoljcev za severno mejo iz Slovenije, člane republiškega pripravljalnega odbora in 16 predsednikov slovenskih občinskih skupščin. Na bližnjih vrhovih Pohorja in Kozjaka bodo to noč goreli kresovi, na mariborski piramidi pa bo sta osvetljeni letnici 1918-1968.

Naslednji dan v nedeljo, 24. novembra bo v jutranjih urah godba na pihala igrala po mariborskih ulicah budnico. Proslava bo ob 11. uri na Trgu svobode. Nastopilo bo okrog 400 pevcev in pevk in 70 članov godb na pihala. Proslave se bo udeležilo iz Slovenije okrog 1600 borcev za severno mejo, računamo na 80-odstotno udeležbo. Tem bodo dekleta in žene, oblečena v slovenske narodne noše, pripelje na njihove prsi s slovenskim trakom okrašene nageljne. Za ta dan smo organizirali poseben vlak iz Ljubljane do Maribora.

Proslavo bomo pričeli z jugoslovansko himno, štiri delegacije bodo

položile vence na grobove padlih borcev za severno mejo 1918. Med drugim pred spomenik borcev za severno mejo pri parku v Mariboru, na grobu generala Maistra na pobreskem pokopališču in pred spomenikom v Ulici talcev. Prisotne bo pozdravil predsednik skupščine občine Maribor Mirko Zlender, združeni pevski zbori bodo zapeli »Slovenec sem«, »Oj Doberdoba«, »Ob Kolpi« in »Pesem o svobodi«. Predvidevamo, da bo imel slavnostni govor dr. Franc Hočevar, podpredsednik skupščine SR Slovenije. Potem bo pokrovitelj proslave Franc Leskošek-Luka, predsednik RO ZZB NOV Slovenije, razvil prapor in ga izročil zastopniku mariborske zveze borcev za severno mejo v trajno last. Na prapor bodo nato pripeli spominske trakove, pevski zbori in godbe

na pihala pa bodo izvajali »Naša zemlja«, »Le vkup uboga gmajna«, »Domovina naša je svobodna« in »Pesem o Titu«. S proslave bomo tov. Titu poslali pozdravno pismo. Proslavo bomo zaključili s petjem »Internationale«.

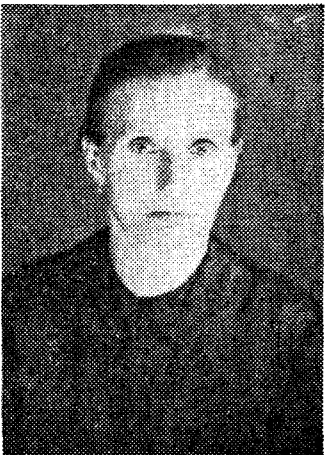
Izdali bomo poseben poštni žig, razglednico in spominsko značko. Na razglednici bo narodni dom (sejda dom JLA), kjer je bilo takrat središče slovenskega narodnega gibanja, rotovž in »spomenik borcem za severno mejo. Na znački pa bo vdelan narodni dom z letnicami 1918-1968. Izvršni odbor Mestne konference SZDL Maribor je za izvedbo proslave imenoval poseben odbor. Sestavljajo ga predsedniki družbeno političnih organizacij in občinskih konferenc SZDL devetih

sosednih občin in predstavniki občinskega odbora borcev za severno mejo Maribor.

V novembrski številki mariborske kulturne revije Dialogi bo 13 borcev za severno mejo iz Maribora, Celja in Ljubljane prispevalo svoje spomine. V novembru bomo v domu JLA in po šolah posredovali današnji generaciji verno podobo takratnih bojev za Maribor in naše severne meje. Gre za to, da bi opozorili na to, da so ti boji takrat pomenili skupen boj za osvoboditev naših severnih krajev izpod nemškega gospostva, za slovenski značaj teh krajev so se v preteklosti borili naši zavedni predniki, in ta boj je ob razpadu Avstro-Ogrske bil z boji borcev za severno mejo pod vodstvom generala Maistra uspešno zaključen. D. M.

JUBILEJ BEVKOVE MAME

Kdo izmed številnih partizanov, ki so se borili na Primorskem, se s hvaležnostjo ne spominja ljudi v partizanski vasi Tolminski Lom. Ze v jeseni 1942. leta so v to višinsko vas prišli prvi vojaški in politični voditelji oboroženega upora na Primorskem. Od takrat pa vse

do osvoboditve so se partizani nešteto krat ustavljali v tej vasi in bili deležni vsega gostoljubja.

Pred kratkim je v tej vasi praznovala 80-letnico znana Katarina Murovec, po domače Bevkova mama. Za ta visoki življenjski jubilej se je v hiši pri Bevkovih zbralo večje število bližnjih in daljnih sorodnikov, ki so priskrbeli jubilejni čestitki. OD NEKDANJIH PARTIZANOV JE PRIŠEL SAMO NARODNI HEROJ ANTON FERJANCIC-ZVONKO, ki je bil med NOB v tej vasi kurir III. operativne cone Alpske.

Naša Bevkova mama ni imela lahkega življenja. Poročila se je z 21. leti in je imela veliko otrok. Med prvo svetovno vojno je bil mož na fronti, sama pa je morala z nedorošlimi otroki v begunstvo. Ko se je po končani vojni mož vrnil domov, sta začela graditi nov lastni dom. Leta 1940 ji je umrl mož in je tako ostala sama s številno družino.

Ko so jeseni 1942. leta prišli v vas prvi organizatorji osvobodilnega gibanja, je bila Bevkova hiša med prvimi, ki jim je odprla vrata. Od takrat pa vse do osvoboditve je vsa družina delala za partizane. Dve hčerki in en sin so bili pri partizanih, drugi sin pa je kot ilegalce delal na terenu. V neposredni bližini vasi je bil nekaj časa celo štab III. operativne cone Alpske.

Spomladi 1943 so Bevkovo mamo in enega sina aretirali kvesturini iz Trsta, ki jih je pripeljal zloglasni Colloiti. Bila je poslana v internacijo v Frosinone pri Rimu, od koder se je vrnila po zlomu fašizma. Kvesturini so domačijo Bevkovih popolnoma izropali.

Bevkova mama opravlja doma še vsa gospodinjstva dela in je kljub osmim križem še čila in zdrava. Zelim, da bi še veliko let uživala svobodo, za katero ni štedila svojih moči, zdravja in ne družine!

P. A. — Ogarev

Kar čez noč smo hoteli preusmeriti miselnost ljudi

Sekretariat občinskega odbora ZZB Kranj je pred dnevi izrekel zahvalo stalnemu sodelavcu Edu Resmanu in mu na skromni zakuski izročil simbolično darilo.

Edo je dobro znan vsa predvojna in povojna leta med kranjskimi razrednimi in revolucionarnimi gibanji, zlasti v sindikalnih, prosvetnih in borčevskih vrstah. S šestimi križi

je še vedno poln idealizma, pripravljenosti za organizacijo te in one zamisli kot pri petnajstih letih, ko je bil sprejet v pevsko društvo ali ob osemnajstih, ko je v takratnih URS naprednih sindikalnih vrstah začel spoznavati razredni boj in

rekreativsko — športno društvo »Borec«, skratka, sodeluje pri vseh borčevskih in drugih organizacijah občine.

Poleg družbeno-političnega dela in svoje družine ima Edo še svojega konjička — pravzaprav dva. Prvi je sodelovanje v znanem pevskem zboru »France Prešeren«, kjer nastopa že polnih osemnajst let. Drugi pa je slikarstvo. Ko je v bivšem okraju Kranj vodil likovno sekcijo p. l. Zvezi svobod in prosvetnih društev, je z vso vnemo hodil po terenu ter skušal mladini dati nekaj svoje ljubezni do čopiča in plemenitosti ob tem ustvarjanju. Tudi njegov skromni atelje dokazuje ves njegov ponos na barvni svet brez črnih senc in sovraštva.

Kateri dogodki, doživljaji, uspehi in vsem vašem, skoraj polstoletnem družbeno-političnem delovanju so se vam najgloblje vtisnili v spomin?

Ni dolgo razmišljal. »To so bili prvi povojni časi,« je dejal. »S kolikšnim optimizmom, včasih celo z zaletavim primitivizmom smo organizirali kmetijske zadruge, postavljali zasnove za pravičnejše davke, usmerjali prve narodnoosvobodilne odbore, organizirali volitve in pri vsem skušali kar čez noč preusmerjati miselnost ljudi iz nekdanjega sveta v novo družbeno ureditev. Vse to se zdi danes neverjetno, komaj prepričljivo, celo za nas, ki smo to doživljali. Če bi imel čas, bi rad kaj napisal o tistih povojnih časih,« je dejal Edo.

Veliko je še danes ljudi — predvojnih delavskih zaupnikov, borcev NOV in povojnih aktivistov s podobnimi spomini. Toda vse manj jih je, ki še dandanašnji z nezmanjšanim zanosom optimizma nadaljujejo delo za skupne ideale, tako kot Resman. Zato so mu ob skromni slovesnosti zaželeli še mnogo zdravja v pričajanju, da bo še dolgo plodno delal. K. Makuc

Edo Resman

proučevati marksistično literaturo. Prav tak je še zdaj. Že vsa leta vodi organizacijo vojnih invalidov, ker je tudi sam član — kot 62-odstotni invalid. Organiziral je in vsa leta vodi

Cmurek je kot orlovsko gnezdo

V sončnem poletnem dnevu sem se odpravil s strokovnjakom za starine in naravne lepote na izlet iz Maribora prek severnih Slovenskih goric do graščine v Gornjem Cmureku. Tja se pride po mostu čez Muro, kjer je državna meja, v trg Cmurek, po nemško Mureck. Pot naju je vodila mimo številnih naravnih lepote.

Kmalu nato me je obiskala 80-letna tovarišica, nekdanja učiteljica. Povedala mi je, da imajo v okviru Društva upokojencev klub nekdanih učiteljev, da večkrat organizirajo izlete in da bi si radi ogledali tudi kraje, ki sem jih opisal. Zaprošila me je, naj bi jih vodil.

Cmurek poznam že iz mladih let, saj je komaj dobri dve uri hoda od moje domačije. Na naši strani je mogočen grad, s katerega se vidi daleč po širni ravnini, medtem ko so gorice kot razburkano morje. Že od nekdaj me je zgodovina tega gradu zelo zanimala. Nekdo me je opozoril na pisanje lista »marburgerica« iz leta 1943.

Leto dni je prihajala v Cmurek komisija pooblaščenca »komisije za pomoč nadarjenim in šolskim domovom« pri vodji rajha. Ko se je visoki berlinski uradnik sprehajal po nižinskem de-

lu Cmureka ob kalni Muri, je zagledal graščino nad trgov, ki zares gleda s strme skale kot orlovsko gnezdo. Takoj ga je graščina navdušila. Sklenil je, naj bi v gradu uredili mladinski dom. Najbrž je takoj tudi sestavil poročilo o skritem raju na slovenski zemlji, zabrnili so telefonji tja do daljnega Berlina, kjer so začeli ugibati, kako naj v vojnem času obnovijo skrajno zanemarjeno poslopje. Lastnika sta bila Anton in Matilda Mally. uslužbenca stare, plemenitaške rodbine Staubenbergov. Kupila sta graščino s posestvom leta 1931 od Staubenbergov, ti pa so jo nasledili 1401 od celjskih grofov, ko so izumrli. Celjski grofi so na Cmurek gospodarili le 35 let. Cmurek je bil trg, kjer so prodajali in prekupčevali. Mnogo je bilo mlinov in usnjarna, trgovali so tudi z vinom, cvetelo je obrtništvo. Grofje so pobirali celo mostnino.

Nazadnje so v Berlinu sklenili, da bodo graščino izkoristili. V poslopje so pripeljali mnoge delavce, ki so dvonadstropno stavbo temeljito predelali in obnovili. Naredili so več šolskih sob in spalnic. Lastnik Mally, ki se je pred vojno pridružil, da je Čeh, je dovolil, da se je nemška mladina lahko igrala v bližnjem gozdu in telovadila na travniku.

Obnovitvena dela so končali in 23. marca 1943 slovesno odprli dom šolarjev. Šolo je vodil neki Viljem Adam; v internatu je bilo najprej prostora za 60, nato za 80 in nazadnje za 90 učencev. Erik Pohlato je o slovesnosti v »marburgericu« napisal navdušen članek o tem internatu, kjer si bo nemška spodnještajerska mladina krepila duh in telo.

Po vojni je bil v cmureški graščini dom onemoglih, nato pa podružnica zavoda za duševno bolne iz Hrastovca.

Avugst dr. Reisman

Proslava 50. obletnice bojev za severno mejo v Mariboru

Članom Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/1919 in njihovim družinskim članom je Turistično transportno biro Združenega železniškega transportnega podjetja v Ljubljani za skupno potovanje na proslavo, ki bo v Mariboru v dnevi 23. in 24. novembra 1968 odobril 50 % popust. Popust velja od vseh postaj območja Združenega železniškega transportnega podjetja do Maribora in nazaj za potovanje v obeh dneh 23. in 24. in za povratek v dnevi 23. in 25. novembra 1968. Enosmerna vozovnica po redni ceni velja za brezplačen povratek. Osnova za popust (tudi za svoje) je članska legitimacija Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/1919.

Iz Ljubljane bo vozil poseben vlak v nedeljo, 24. novembra, ob 7.30. Do odhoda posebnega vlaka morajo biti člani Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo (in njihovi svoji) iz Gorenjske, Dolenjske in Notranjske na postaji v Ljubljani, kjer bodo prejeli od funkcionarja Zveze vozovnice za poseben vlak, ki jih bo plačal podpisani odbor.

Posebni vlak bo imel postanke v Zidanem mestu, Celju in na Pragerskem, kjer bodo vstopili člani, ki bodo prispeili iz stranskih prog. Posebni vlak se bo vračal iz Maribora 24. novembra ob 16. uri.

ODBOR ZA PROSLAVO 50. OBLETNICE BOJEV ZA SEVERNO MEJO V LJUBLJANI

PRAVNA POSVETOVALNICA

Tov. L. M. iz S. — Na podlagi zakona o dopolnitvah temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju ste pridobili status borca in s tem v zvezi tudi pogoje za upokojitve. Meseca marca ste dopolnili 50 let, imate pa skupaj 21 let pokojninske dobe. Zaposleni ste v tovarni v K., kjer znaša vaš mesečni zaslužek 500 do 550 din. Zeleli bi se upokojiti, ker že vrsto let bolestate za migrenno. To vpliva tudi na slabo doseganje norme. Zato bi bilo za vas in za podjetje bolj, da se upokojite.

S tem v zvezi bi radi več pojasnili. Zanima vas, ali imate s tem, ko ste pridobili status borca na podlagi navedenega zakona, iste pravice kot borci NOV izpred 9. 9. 1943, to je do iste pokojninske osnove. Nadalje vas zanima, ali imate pravico do zveznega in republiškega dodatka za borce NOV. Radi bi tudi vedeli, ali boste imeli isto pokojninsko osnovo, če boste uveljavljali dodatek za borce ali ne. Ali bo vaša pokojninska osnova manjša, če greste v pokoj in nimate priznanega posebnega dodatka?

Najprej bi radi vedeli, ali ste s tem, ko ste dobili status borca, pridobili enake pravice kot drugi borci. Status borca se ugotavlja po merilu dvojne šteta časa, ki so ga ti borci prebili v NOV. Kot borci NOV se štejejo torej osebe, katerih aktivnost v osvobodilnem

Upokojitve in dodatek za borce

boju je dosegla tolikšno stopnjo, da se jim ta čas šteje v pokojninsko dobo z dvojnimi trajanjem. Če vam je odločba, na katero se sklicujete, priznala, da se vam čas vašega aktivnega udejstvovanja v NOV šteje dvojno, potem ste si pridobili status borca NOV. Ni razlike med borci vojniki in tistimi, ki so organizirano in aktivno delovali za cilje NOV kot politični aktivisti. Od tistih, ki jim je kot borcem priznано dvojno štetje, pa je treba razlikovati tiste, ki jim je zaradi sodelovanja v NOV medvojni čas priznan v enoj-

nem, dejanskem trajanju. Teh pa ni mogoče obravnavati kot borce NOV, ker nimajo priznane dvojne šteta. Med samimi borci NOV pa je treba spet razlikovati tiste, ki so vstopili v NOV do 9. 9. 1943, in tiste, ki so v NOV vstopili (ali jim je udeležba zaradi aktivnega dela) priznana po 9. 9. 1943. Prvi imajo zlasti glede upokojitve večje pravice. Opozoriti je, da so s temi borci izenačeni tisti borci, doma iz Primorja, ki so bili v času voj-

ne italijanski državljani in so vstopili v NOV do 13. oktobra 1943. Seveda je zato obseg vaših pravic odvisen od tega, od kdaj dalje vam je priznana udeležba v NOV in od kdaj velja za vas dvojno štetje. Le v primeru, če vam je udeležba v NOV priznana pred 13. 10. 1943, veljajo torej za vas vse ugodnosti glede upokojitve v pogledu dodatka za borce. Tega pa niste napisali. Sicer pa piše o tem v vaši odločbi.

Točno je, kar pišete glede upokojitve. Borkam NOV zakon o pokojninskem zavarovanju daje pravico, da se upo-

koje, ko dosežejo starost 50 let, če imajo najmanj 20 let pokojninske dobe, od tega zavarovalne dobe najmanj 10 let.

O samem dodatku za borce smo v našem časniku že večkrat pisali. Na tem mestu ne bi ponavljali pogojev, pod katerimi pripada komu dodatek za borce. Poglavitno je, da ima najmanj 15 let pokojninske dobe, da je zaposlen in pa seveda, da ima priznano udeležbo v NOV izpred 9. 9. 1943. Če vam bo priznan dodatek za borce, potem se bo seveda ta dodatek štel tudi v pokojninsko osnovo, seveda v tisti višini, v kateri ste ga dobivali v času zaposlitve. Upošteva se dodatek za borce za tiste mesece, iz katerih se upošteva osebni dohodek zaradi ugotovitev pokojninske osnove. Če se boste prej upokojili, kot vam bo priznan dodatek za borce, seveda ta ne bi mogel vplivati na odmero vaše pokojnine. Iz tega pa tudi jasno izhaja, da bo vaša pokojninska osnova večja, če vam bo dodatek za borce priznan, in da bo pokojninska osnova manjša, če greste v pokoj, ne da bi vam bil dodatek priznan. Pokojnina pa bo v vašem primeru znašala 85 % pokojninske osnove. Čim višja bo pokojninska osnova, tem višja bo tudi pokojnina.

KOVINSKA INDUSTRIJA

IG PRI LJUBLJANI SLOVENIJA JUGOSLAVIJA

Visok jubilej Mlinarjeve mame

V samotni grapi pod vasjo Srednje — Pušno tik ob državni meji, kjer izvira mejna reka Idrija, stoji Mlinarjeva domačija. Te dni je pri Mlinarjevih še posebej veselo: partizanska mati Alojzija Hvalica — Mlinarica praznuje 90. rojstni dan. Mlinarjevo mater poznajo številni borci, aktivisti in kurirji, ki so sodelovali v NOB na območju Idrijske doline, vzhodne Slovenske Benečije in severnih Brd. V najhujših časih slovenske zgodovine jim je Mlinarica na široko odprla vrata in vsakdo je pri njej dobil toplo zavetje in pomoč v hrani ter materialu. Zato so jo ob njeni devetdesetletnici obiskali stari aktivisti zahodnoprimorskega okrožja ter kurirji in jo obdarili. Njihovim čestitkam ob visokem jubileju se pridružuje tudi naše uredništvo.

»Pokaži, kaj znaš«

Septembra je bilo v Idriji tekmovanje »Pokaži, kaj znaš«. Tekmovanja, ki je nosilo naslov »Primorska v NOB«, so se udeležili zastopniki občin Idrije in Skofje Loke. Tekmovalci obeh občin smo bili razdeljeni v dve skupini. Prva je zastopala osnovnošolsko mladino, druga pa gimnazijo. Predelali smo knjigi Stanka Petelina-Vojka, in sicer osnovnošolci »Kroniko Vojkove brigade«, gimnazijci pa »Osvoboditev Slovenskega Primorja«. Tekmovanja sva se udeležila s sošolcem. Zastopala sva osnovno šolo Cerkljo. Tekmovanje je bilo uspešno, čeprav nas je bilo pred nastopom pošteno strah.

Kot udeleženka tega tekmovanja si želim, da bi bile take prireditve bolj pogoste, kajti tako ne bomo nikoli pozabili na težavne dni, ki jih je doživljala Primorska med vojno.

ANICA TUŠAR
Straža 42, p. Cerkljo

IMELI SMO LJUDI ...

Justin Kemperle

Smrti je zopet posegla v naše vrste in pred nami je nov grob. Neizmerno hudo nam je bilo, ko smo pred kratkim zvedeli, da se je smrti ponesečil Justin Kemperle z Belce pri Mojstrani.

Bil je borec, aktivni član odbora ZB v Mojstrani, bil je komunist. In veličasten civilni pogreb na pokopališču v Mojstrani je pokazal, kako priljubljen je bil pokojnik med svojimi tovariši borci, med sovaščani in sodelavci.

Ko je leta 1942 komaj dopolnil osemnajsto leto, so ga — bil je doma s Primorskega — vpoklicali v italijansko vojsko. Ob kapitulaciji Italije je prišel v nemško vojsko ujetništvo. Tam se je povezal z odporiškim gibanjem ter jv začetku leta 1945 zbežal in se priključil partizanom.

Po vojni je bil kot delavec zaposlen v železniški postaji, pozneje na železnici, a nazadnje pri podjetju LIP Bled.

Justin Kemperle smo poznali kot dobrega tovariša ter res agilnega in vestnega delavca. Sredi dela je nenadoma omahnil in svezla gomila je pokrila njegovo truplo, a nam bo ostal trajno v spominu.

L. K.

KOTICEK MLADEGA RODU

OBISKALI SMO MUZEJ NARODNE OSVOBODITVE V MARIBORU

● NAGRAJEN
PRISPEVEK

S tovarišico smo se zmečili, da bomo obiskali Muzej narodne osvoboditve v Mariboru. Zbrali smo se ob Jurčičevem spomeniku. Tovarišica je kmalu prišla. Šli smo v muzej. Ustavili smo se pred vhodnimi vrati in si ogledali zgradbo. Hiša je dvonadstropna in ima balkon. Ob hiši je tudi lep vrt. Pred vojno je bila tu gospodarska šola, po vojni pa komite ZKS in drugih družbeno-političnih organizacij. Ko se je le-ta preselil v primernejše prostore, so zgradbo preuredili v muzej. Ob vstopu v muzej smo zagledali velik kip maršala Tita. Stene so lepo pobeljene in po tleh so preproge. Ko se je vrnila tovarišica z vstopnica, smo odšli na ogled prostorov in svedra razstavljenih predmetov.

V prvi sobi smo si ogledali fotografije neznanih borcev pa celice, v kateri je bil zaprt tovariš Tito in fotografije iz časa razpada Avstro-Ogrske. O Komunistični partiji smo zvedeli marsikaj novega iz fotografij in ilegalnih časnikov, ki so bili razstavljeni v drugi sobi. V tretji je bilo veliko slik, na katerih so zabeleženi dogodki iz leta 1941. Posebno zanimiva je tista, na kateri kulturbundovci — peta kolona — pozdravljajo

skem, je bila med njimi. V osmi sobi smo si ogledali slike IV. operativne cone. Leta 1943 je okupator sprevidel, da izgublja, in se še bolj razdvajal. V tem času sta se v boju proti sovražniku še posebno izkazali Zidankova in Slančeva brigada. Kmalu zatem je prišla na Stajersko tudi 14. divizija. Fotografije o njenih bojih in pohodih so bile razstavljen v deveti sobi. Na eni od sten so viseli tudi fotografiji posnetki VDV, obveščevalcev in njihovih postaj. Partizani so imeli tudi svoje bolnišnice. Kakšne so bile, smo lahko videli na skrbno izdelani maketi ene izmed njih. V predzadnji sobi so viseli fotografije mladih kurirjev. Mnogi od njih so dali življenje za svobodo. Ogledali smo si tudi brzostrleko Edijo Golja-Sviglija, komandanta III. sektorja, in stroje za razmnoževanje literature. Neka skrinja pa je bila polna časnikov in natisnjenih pesmi. V dvajseti sobi je bil na steni velik zemljevid Maribora in fotografije o NOB v drugih krajih Jugoslavije.

Najbolj sem se zabaval ob fotografijah, ki prikazujejo sovražnike, ki se zmerjajo

med seboj, ali pa ob tistih, ko sedijo vsi potrti pred sodniki. Težko mi je bilo, ko sem gledal na fotografijah krematorije, v katerih so žažigali ljudi. Najbolj pa so se mi vtisnile v spomin fotografije zadnjih bojev za svobodo, ko so Nemci bežali pred partizani.

Ko sem se vračal proti domu, sem razmišljal o marsikaj. Želel sem, da nikoli več ne bi bilo vojne in da bi ostala ta znamenja zmage za vedno v muzejih kot svetel spomin na borbo naših narodov in kot spomin na bodočim rodovom! Misli so se mi ustavile tudi ob avgustovskih dogodkih na Čistooslovaškem. Takrat sem praznoval šele spoznal, kaj in kakšne so velike sile. Zdaj vem, da moramo biti pripravljeni braniti svojo deželo, ker nikoli ne veš, kdo ti je prijatelj in kdo sovražnik. Zdaj mi je jasno, da moramo obiskovati muzeje NOB, ne samo zaradi preteklosti, marveč tudi zaradi prihodnosti. Dolžnost nas mladih je, da se učimo ob primerih heroizma naših prednikov!

BRANKO PANIC,
učenec 6. razreda
osnovne šole
»Boris Kidrič«
v Mariboru

PETREČEK: »K SOSEDOVIM GREM PO JABOLKA«

BILO JE SIVO MEGLENO JUTRO. PETREČEK JE SE SPAL NA PEČI. KO SE JE ZBUDEL, JE ZAGLEDAL SKOZI OKNO V DALJAVI PATRULJO NEMCEV. VEDEL JE, DA SE TE DNI ZADRŽUJE V GOZDU ČETA PARTIZANOV. HITRO SE JE OBLEKEL IN SKOČIL SKOZI VRATA. TAKRAT SO PRISLI MIMO NEMCI. VPRASALI SO PETREČKA, KAM JE NAMENJEN. »K SOSEDOVIM GREM PO JABOLKA.« JIM JE HITRO ODGOVORIL. NEMCI SO GA SLEMLJIVO POGLEDALI IN GA SPUSTILI NA PRED. BRZ KO SO IZGINILI ZA VOZLOM, JE ŽE STEKEL PROTI GOZDU. DA BI O TEM OBVESTIL PARTIZANE, SE TISTO NOČ SO PARTIZANI KRENILI NA POT. KMALU ZATEM JE BILO SLISATI STRELE. PO PETREČKOV ZASLUGI SO NEMCI STRELJALI V PRAZEN GOZD!

KSENJA TAMELIČ, Ljubljana

Nismo jih pozabili

Na dan mrtvih je bila na Boču pri Rogški Slatini pred spomenikom padlih v drugi svetovni vojni spominska svečanost. Spomenik stoji v senci prelepih brez in je postavljen v spomin na padle iz Rogške Slatine in njene okolice. O pomenu spomina na žrtve je govoril narodni heroj Tone Vidmar-Luka. Učenci so recitali, mladinski pevski zbor pa je zapel nekaj pesmi. Po končanem programu smo učenci s tresočo se roko in drhtečim srcem položili pred spomenik venec in šopke cvetic ter prižgali svečke. Nato smo odšli še na pokopališče in s poznojesenskim cvetjem okrasili grobove padlih partizanov. Taborniki iz Rogške Slatine nismo in ne bomo nikdar pozabili rodoljubov, ki so padli na Boču!

TATJANCA HAJSEK
Ratanska vas 7 pošta Rogška Slatina

Pišejo nam

Spoštovana tovarišica urednica!

Najlepša hvala za obvestilo in prijazno pismo. Ali je ta prispevek dober, ne vem, nisem samokritična in se na to »obrt« še premalo spoznam. Veste, vse, kar doživim in o čemer razmišljam, moram komu zaupati. Pohval sem pa že kar vajena. Tudi v Pionirskem listu in Anteni me kar preveč hvalijo! In koliko nagrad sem že dobila! Tudi v šolskem časniku stalno sodelujem in šolske naloge pišem vedno odlično. Ravnatelj šole je želel, da postanem urednica, ampak me to ne veseli. Odločila sem se, da bom študirala slavistiko, rada bi postala pisateljica. Zapišite tudi, da sem zavedna Slovenka, in če bi bila vojna, bi postala partizanka.

Najtopleje se vam zahvaljujem za poslano nagrado, knjigo »Z očmi zazrtimi v svobodo«. Bila sem je zelo, zelo vesela. Takoj sem jo prebrala in bila mi je zelo všeč. Posebno pesmi so me globoko ganile.

Tudi na vprašanje, ki ste mi ga zastavili in ni ravno prijetno, vam bom odgovorila po pravici. Veste, prispevek »Nedeljski izlet je bil koristen« je plod moje domišljije in zgodnica ni resnična. Mnogi hodijo na dom in me sprašujejo o tem. Zato vas prosim, da to pojasnilo objavite v »TV 15«. Naj mi oprostite, da sem jih z mojo zgodnico malce vznemirila.

Prejmite prisrčne pozdrave od mene in še enkrat hvala za vse. Obljubljam, da vam bom še pisala.

LJUBICA HORVATIN
Zvirče 11, p. Trzin

Draga Ljubica!

Od objavljenega prispevka »Nedeljski izlet je bil koristen« ni minilo niti štirinajst dni in že se mi je v predalu, kjer hranim prispevke svojih sodelavcev, nabral kar zajeten kupček tvojih pisem. Skrbno sem jih prebrala in ne le enkrat! Zakaj, boš verjetno vprašala. Veš, da mi nisi ponovno pisala, bi objavila tvoj prvi odgovor in znaš bi se v pravi kaši. Po pravici ti povem, da nisem vedela, kaj naj storim, ali naj se hudojem ali naj se nasmejem... Če bi mi bila pri roki, bi ti navila ušesa, tako pa sem se odločila za slednje. Pa ne zameri mojim odkritosrčnim besedam! Hvala ti tudi za prispevke. Vesela sem, da si izpolnila svojo obljubo. Kajti izgubiti sodelavko, ki ima na zalogi tako zvrhan koš presenečenj kot ti, ni majhna stvar. Sicer sem sklenila, da te ne bom preveč hvaila, da se ne prevzamem, pa... Kaj bi ti razlagala!

To, kar sem napisala v prejšnjem pismu, še vedno drži. Prispevek je bil dober, knjižna nagrada je prišla, vse tako kaže, v prave roke, bralcem pa sva se za vznemirjanje in nenamerno povzročanje glavobola tudi opravičili. Konec koncev pa je to tudi najboljši dokaz, da našo rubriko pridno prebirajo in ne le tisti, katerim je namenjena!

Pozdravi!

MILENA

OKROGLE IN OGLATE

● Grčija — bolnik v mavcu? Predsednik samozvane diktatorske vlade v Grčiji polkovnik Papadopolos je odgovoril na vprašanje časnikarjev, zakaj bo izredno stanje trajalo tudi še po sprejetju ustave, ki zagotavlja državljanom državljansko svobodo: »Izredno stanje bo trajalo vse dotlej, dokler ne bo bolniku snet mavec...« Nemara bi bolj ustrezala prispodoba: okovi namesto mavca!

● Mladost ti moja, kam ušla si, kje si? Senegalski predsednik in pesnik Leopold Senghor se je nedavno mudil v Frankfurtu, kjer je na knjižnem sejmu prejel mirovno nagrado. Studenti so proti njemu demonstrirali. Ko je prišel v Pariz, kjer je nekdanji študiral, je rekel časnikarjem: »Demonstracije so izzvale v meni poleg neprijetnosti tudi neko prijateljsko zadovoljstvo, saj sem se spomnil časov, ko sem tudi jaz bil študent.«

● Podoba jugoslovanskih avtomobilistov v očeh časnika »Frankfurter Allgemeine Zeitung«. Ta zahodnonemški časnik je objavil članek o prometnih nesrečah pri nas pod naslovom »Avanture na jugoslovanskih cestah«. V članku je rečeno tudi tole: »Vsak jugoslovanski, ki sedi za volanom, hoče biti na cesti majhen, še rajši pa velik kralj.«

● Upi vojskovalcev in dejstva... Avstrijski publicist Karl Kraus takole razlaga psihologijo vojne: »Vojna izziva najprej pri nekom upanje, da mu bo boljše in potemtakem pričakovanje, da bo drugemu slabše, nato zadovoljstvo, da ni hiti drugemu boljše, naposled pa spoznanje, da ne prvemu ne drugemu ne more biti slabše, kot je.«

● Dobro vzgojen človek... Italijanski pisatelj Luigi Fermi je napisal: »Dobro vzgojen človek je človek, ki z zanimanjem posluša dobro mu poznane stvari iz ust človeka, ki o teh stvareh nima pojma...«

● Nehvaležnica... Viktor Foster iz Londona je sodoben mož, ki preživi vsako leto počitnice sam, ločen od žene, in to vsako leto v drugi deželi ter se v jeseni vrača domov, obogaten z novimi navadami in skušnjami. Letos se je vrnil iz Italije in je jel na moč udvorljivo, vsiljivo in zaljubljeno, na »južnjaški način« dvoriti svoji ženi. Gospa Foster pa je na njegovo udvorljivost kaj čudno odgovorila: zahtevala je ločitve zakon, ne morda zaradi tega, ker bi bila nasprotovala nežnosti in udvorljivosti svojega moža, pač pa zavoljo tega, ker je bila prepričana, da ni mogel pridobiti tako »popolne skušnje v ljubzenskem občevarstvu« — sam... In sodnik ji je dal prav!

● Navihane. Neki dvorjan je stavil s sultanom Abdul-Hamidom, da bo v tridesetih letih naučil osla govoriti. »Govoril bo kakor človek,« mu je zagotovil. Prijatelj so dvorjana oštevali, češ da se je zapletel v nevarno stavo, ta pa jih je pomiril: »Nikar ne skrbite zame! V tridesetih letih bom umrl ali jaz ali sultan ali bova umrila oba. Nedvomno pa je, da bo v tem času poginil vsaj osel.«

● Znašel se je. Shakespeare je v gledališki igri igral kralja. V loži, tik ob odru, je sedela kraljica (prava kraljica) Elizabeta, ki je poskušala zvesti odrskega kralja in je spustila na oder svoj robček. Shakespeare pa je dostojanstveno velel oprediti: »Poberi tamiš tisti robček naše sestre!«

PIŠE:
ANA
KUCELJ

JANEZOVA ČEJA
PIŠE:
J. RAVNIK

46. Družina je jedla le dvakrat na dan, samo mala dva sta dobila tudi jutraj malo mleka. Fante je skrbelo, kako bi ješprenj skuhali, da bi mati ne opazila. Na srečo se je vrnila Gelca precej zgodaj in njej so zaupali svoje težave. S solzami v očeh ji je kregala, ker so kradli, a razumela je njihovo stisko. Skuhala je ješprenj s krompirjem, jajca pa jim je pustila. Niso jih pojedli, pač pa skrili na podstrešju, da bi lahko še kdaj pomagali svojim znancom. Ti so še večkrat prišli. Če Brezarčki niso imeli drugega, so jim postregli z zelenimi jabolki, ki so jih podnevi narabali.

47. Mati ni vedela za njihove podvige, skrbelo pa jo je, kako se bo vse skupaj končalo. Brezar je hodil okrog bajte kot senca. Najbolj pogumna je bila Gelca. Od tete je že dvakrat prinesla poln nahrbtnik živeža, da so se nekajkrat vsi do sitga najedli. Tako so neki večer sedli okrog mize, na kateri je bila velika skleda makaronov v flizolovi juhi. Otroci so komaj pričakali, da je bila jed kuhana. Tedaj pa so se pojavili v veži štirje sestradani partizani. Mati je šla z očmi od otroka do otroka, Brez besed so vstali iz mize, le najmlajša dva sta dobila svoj delež.

48. To se je vleklo ves mesec, potem pa je bilo na njivi dovolj stročjega fižola, mladega graha in bobov. Tudi ječmen so poželi in dali zrnje v stope, da so imeli ješprenj. Lepohribci so že mislili, da je šla ofenziva mimo njih, toda ni bilo tako. Ker do vasi niso mogli priti s kamioni, so prišli vojaški peš. Bilo jih je vse polno. Vsi trije sosedi so brz obesili na okna bele rjuhe. Brinarjev Jože je hitel pripovedovati italijanskim oficirjem, da iz te vasi ni nobenega partizana, le iz bajte je odšel najstarejši sin k banditom. Vojaški so takoj odšli tja.

DOBRO JE ČE VESTE

»Ob otvoritvi olimpiade v Mehiki bo navzoč general Ostin Melo.« se glasi novica, ki so jo nedavno na prvih straneh objavili vsi mehiški časniki. Za tujece, ki ne vedo, da koga gre, ne pomeni ta zapis nikakršne senzacije, za Mehikance pa, in še kako! Generala, kakršen je Ostin Melo, bržkone sploh ni na svetu. Gre namreč za generala, ki ima že 113 let, poleg tega pa še za generala, ki je — ženska! Njena vojaška kariera se je začela 1867. leta, ko se je bojevala proti četam Napoleona III., ki so napadle Mehiko, generalke epolete pa si je prislužila 47 let pozneje kot udeleženka mehiške revolucije.

Najbolj sončen kraj na svetu je Calama v Čilu, ki stoji ob 22. stopinji južne zemljepisne širine. Dogaja se, da ne priplava nad ta kraj vse leto niti en sam oblak.

Nova surovina za izdelovanje časopisnega papirja. Neka skupina mehiških kemijskih znanstvenikov, ki je raziskovala mehiške pušave, je odkrila neko vrsto pušavske rastline, imenovane »Yucca brevifolia« (daljna sorodnica palm). Ta rastlina bi utegnila močno obogatiti zalogo surovin za izdelovanje časopisnega papirja. Vodja omenjene skupine kemikov zatrjuje, da se bo rastlina yucca, če jo bodo načrtno gojili, tako razmnožila in v dvasetih letih dajala toliko papirja, da ne bo treba v Mehiki posekati nobenega drevesa za proizvodnjo papirja.

Zanimiva statistika. Španija ima približno 32 milijonov prebivalcev, od tega: 43.410 duhovnikov, 23.682 redovnikov in 84.324 redovnic. V Španiji je 1696 samostanov. Vse področje je razdeljeno na 64 škofij in 20.640 župnij. Katoliška cerkev ima v svojih rokah 1409 srednjih šol, ki jih obiskuje 364.713 otrok. Vse te podatke navaja »Priročnik španske cerkve«, ki je pred kratkim izšel v Madridu. Skoda, da ni v priročniku podatkov o cerkvenih in samostanskih veleposestvih, o cerkvenih industrijskih in drugih pridobitnih podjetjih.

Mihailo Marić: ZA KULISAMI EMIGRACIJE

Kriminalci med »delegati«

Nekdanji ljutičevci in ustaši niso nič radi videli, če je okoli njih šaril kakšen fotograf, zato je Nenad Petrović sklenil počakati na ugodno priložnost. Večer pred kongresom je zvedel, da bo na sporedu tako imenovani »nacionalni« kongres: srbski in hrvatski. Odločil se je za srbskega, ker je vsem povedal, da je iz Niša, in si izbral sedež.

Čeprav so ob ustanovitvi JDS leta 1960 sklenili, da čimprej organizirajo nacionalne zveze, so v šestih letih z velikimi težavami ustanovili komaj dve. Na »kongresu« ene izmed zvez je torej sedel Nenad Petrović.

Ceremonije so bile takšne, kot na pravih kongresih in ker naj bi ustanovili »Srpski demokratski savez«, so seveda vneto prebirali pravila in statute. Veliko so razpravljali tudi o tem, kako pridobiti »množice članov«. Pri tem so z zanosom izgovarjali oguljene fraze o svobodnem svetu ter komunistični nevarnosti.

Aplavz za Petrovića

Sodelavec beograjskih »Večernjih novosti« je nekako moral upravičiti zaupanje, ki so mu ga izkazali, ko so ga določili za »delegata« na kongresu JDS. Sklenil je spregovoriti, čeprav mu ni bilo lahko. Vstal je in prošil za besedo, ko je zaslišal nejevoljno mrmranje. To je povzročil Stankovićev predlog, naj bi bila latinica »uradna pisava« srbske sekcije JDS. V svojem kratkem govoru je dejal, da se ne strinja z predlogom, zavzel se je za cirilico, omenil je celo Vuka Karadžića in menil, da bi takšno stališče negativno vplivalo na razpoloženje srbskega ljudstva v domovini.

In dočakal ga je aplavz...

Potem so »delegati« le odšli iz dvorane pred hotel. Bila je sobota, 9. aprila 1966, dan je bil lep in sončen, idealen za fotografiranje.

Prednost barvnega filma

»S svojim aparatom nisem smel slikati,« mi je pripovedoval Nenad Petrović potem, ko se je že vrnil v domovino. »Čeprav sem naredil izpit« pri

fotoaparate in Petrović je iznenada vzkliknil:

»Kolega, saj imate samo črno beli film! Škoda. V mojem aparatu je barvni kodak film...«

»Zakaj pa ne slikate?«

»Ne vem,« se je izgovarjal Petrović. »Toda če boste predlagali komu na kongresu, vam prav rad priskočim na pomoč.«

Zlatko Zović je stopil v past. Pohitel je h Kaleb in povedal, da ima gospod Petrović s seboj barvni film. Rekel mu je, da bi se lahko vsi delegati ovekovečili v barvah. Kaleb se je strinjal.

Zdaj so ti posnetki v fototekei »Večernjih novosti«. Na nekaterih slikah so tudi posvetila emigrantov.

Laž in goljufija

Med odmorom je Petrović kot dober »delegat« proučeval statut nove organizacije. Prebiral je tudi komentarje k posameznim členom, ki jih je napisal Roko Kaleb. Med njimi je našel tudi tole pripombo:

»Točka 2 statuta, podtočka d: »Za osebe, ki odgovarjajo za kršenje javne morale in kriminalne postopke, v vrstah Zveze ni prostora.«

Sama laž in goljufija!

Če pustimo ob strani zločine, ki so jih emigranti nekoč zagrešili v domovini, še vedno lahko ugotovimo, da je v JDS na pretek kriminalcev: od kongresnega fotografa Zovića naprej.

»Delegat« Djordje Čekerevac, faliran študent iz Čacka, je bil kot emigrant nekajkrat obsojen, ker je kradel po trgovinah v Londonu.

»Funkcionar« Ante Škeljo, član glavnega odbora JDS, je

Ena izmed slik s kongresa JDS. Prvi na levi je Nenad Petrović, prvi na desni pa Djordje Čekerevac

bil obsojen že v Jugoslaviji, ko pa je v Šibeniku poverjal, je ušel kazni v tujino.

Nedeljko Raščanin je bil v Jugoslaviji nekajkrat zaprt kot kriminalac, Mladen Srdić je bil aretiran v ZRN zaradi ukvarjanja s kriminalom, Nemanja Marčetić je bil obsojen na zapor, potem pa še na triletno prepoved bivanja v Nemčiji.

Velika skrivnost

Kongresu je predsedoval Zdenko Antić, ljutičevci in fašisti, ki je bil med vojno podpolkovnik, potem pa je z esesovci aprila 1945 bežal preko Slovenije v tujino. Na kongresu je takole spregovoril:

»Gospodje delegati, tole naj bo skrivnost. Kar boste slišali, ni za javnost, pa tudi v naših glasilih ne bo pisalo o tem!«

To je bil le uvod v novo emigrantsko natolcevanje.

Tudi drugi »delegati« so podobno govorili: o tem, kako bo-

do osvobodili ljudstvo, ga rešili »rdečega terorja« in »boljševiškega jarma«, kako morajo postati »demokratski ljudski voditelji« v Jugoslaviji. Prežvekovali so stare nacistične argumente o »zlomu komunizma«, zanosno so govorili o »užitkih demokracije«, ki jih čakajo, ko zrušijo »totalitarni režim« v Jugoslaviji.

Toda Petrovića je zanimala »skrivnost«, ki jo je tako pomembno napovedal Zdenko Antić.

(Nadaljevanje prihodnjic)

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in klše: II CZP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N-din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N-par. Za inozemstvo stane »TV 15« 30 N-din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, priloge, p. predal 599-XI, ali na čepovni račun pri Narodni banki 501-829 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

VISOKO KVALITETNA
SODOBNO EMBALIRANA

Kaleb in Stankoviću, se nisem smel prenačiti. Utegnil bi postati sumljiv, če bi kot novinec nenadoma začel slikati. Fotografirani niso marali.

Petrović je stopil k Zlatku Zoviću, ki je bil »uradni fotograf« na kongresu. Začela sta se pogovarjati in Petrović je zvedel, da je Zović nekakšen fotoreporter za emigrantski glasilo »Srpski vidici« in »Hrvatska zora«. Beseda je nanesla na

BELA BARVA
ZA BELO PERILO

mica

V ZELENI
VREČKI

ZA STROJNO PRANJE

BOJ SLOVENCEV NA TUJEM

V okviru široko zasnovane akcije za pisanje zgodovine naših vojnih brigad in odredov zbira odbor tankistov-prekomorcev tudi gradivo za 1. in 2. tankovsko brigado. Ob tem pa ljudje, ki zbirajo gradivo, naletijo na obilo podatkov o Slovencih, ki so se vključili v ti dve brigadi šele potem, ko so prispevali svoj delež v boju proti fašizmu na drugih bojiščih in pri tem marsikaj doživeli. Glede na to, da je udeležba naših ljudi v protifašistični vojni drugje po svetu skoraj neraziskana in da je precej popolnoma neznanih poglavlji, smo povprašali tajnika odbora 1. tankovske brigade, tovariša Milana Rozina iz Ljubljane, na kakšne usode je odbor naletel med gradivom za zgodovino 1. in 2. tankovske brigade.

VPRAŠANJE: Kako ste pri zbiranju gradiva za zgodovino obeh brigad našli podatke o posameznikih, ki so se bojevali izven Jugoslavije in Evrope?

ODGOVOR: Ko smo začeli zbirati gradivo za knjigo »Prekomorci«, torej nekako pred štiri leti, smo začeli pregledovati vprašalne pole vseh slovenskih borcev in izločali tankiste. Pri tem smo ugotovili, da so se posamezniki ali skupine vključevali v NOV iz raznih držav, iz raznih enot in na razne načine. Tako je naša akcija nujno prerasla v iskanje podatkov tudi za druge enote in za posameznike ter se iz Slovenije razširila po vsej Jugoslaviji, pa tudi v druge države bi se lahko razširila.

VPRAŠANJE: Odkod vse so potemtakem prihajali ljudje v našo vojsko, oziroma v obe tankovske brigade?

ODGOVOR: V 1. brigado, ki je bila ustanovljena v Gravini pri Bariju 16. julija 1944, so borci prišli iz italijanske vojske, kjer so bili v raznih enotah po Italiji, tako v rednih kot posebnih kazenskih delovnih, pa tudi po Afriki, interniranih in zapor-niki iz Italije, pripadniki kraljevskega gardnega bataljona na Bližnjem vzhodu, ki so odpovedali kralju pokorščino in se uprli ter seveda tudi iz Jugoslavije. Te so poslali v Italijo že kot tankiste iz Slovenije, Hrvaške, Črne gore in vrhovnega štaba. Brigadi se je pridružilo tudi nekaj Italijanov-prostovoljcev. Prišel je tudi Španec Jose Volner iz Barcelone, ki je padel 15. maja 1945 na borovelskem mostu na Koroškem. Prav tako se nam je v Italiji pridružil Nemec Vili Zommelfeldow, ki je dezertiral iz nemške vojske ter se v Bariju pridružil brigadi. Po poklicu je bil učitelj telovadbe v Berlinu. Pri nas je bil šofer tanka, zaradi hrabrosti in tovarštva so ga sprejeli tudi v KP, kar ga je zelo veselilo. Prislužil

si je več odlikovanj in čin starejšega vodnika. Po vojni se je vrnil v Nemčijo.

Brigadi tehnični oficir je bil Oscar Turibbi, po narodnosti Italijan. Kot kapetan italijanske vojske je prešel na našo stran v Liki, kjer je bil komandir italijanske tankovske čete. Po vojni je bil demobiliziran iz naše vojske kot polkovnik. Z njim je bila v brigadi tudi njegova žena Maria, učiteljica iz Vercellia.

Nemec Karl Benin, sin Ernesta, doma iz Waldorfa am Main, je padel 21. aprila 1945 na Grobnickem polju pri Reki, ko je odstranjeval mine. Kako je prišel v NOV, ni znano. Več Nemcev, vojnih ujetnikov, je služilo v naši brigadi, kjer so bili mehaniki in so se izkazali kot pridni delavci.

Ko je bila brigada v Šibeniku na reorganizaciji in popolnitvi po kninski in mostarski operaciji, je vstopilo vanjo iz 5. prekomorske precej strokovnjakov kot šoferjev, mehanikov, radio-tegrafistov, topničarjev itd. Vsi ti so bili Stajerci ali Gorenjci, mobilizirani v nemško vojsko od marca 1942 dalje. V glavnem so bili kot nemški vojaki v Franciji, kjer so mnogi dezertirali k francoskim partizanom, ostali pa so se vdali zaveznikom ob invaziji ali pa so jih zajeli.

V brigado je prišlo tudi nekaj sovjetskih državljanov, ki so jih kot vojaše zajeli Nemci, potem pa so tako ali drugače pobegnili in se pridružili NOV. Skoraj vsi so se izkazali kot hrabri borci, nekaj jih je v naši brigadi tudi padlo. Nikolaj Homčigolšimi iz Dviri-Larebi, ki je padel pri Cabru 28. aprila 1945, nadalje Vladimir Kazancev, ki je padel kot četni komandir 3. maja 1945 pri Ilirski Bistrici. Poročnika Rdeče armade Mihajla Naculišvilija je naša vojska osvobodila pri osvoboditvi Skra-

dina. Padel je pri Knežaku zadnje dni vojne.

V 2. tankovsko brigado so prišli prav tako mnogi bivši nemški vojaki, ki so jih zajeli Rusi, oziroma so se vdali ali dezertirali, nekateri k Rdeči armadi, drugi k sovjetskim partizanom. Iz Barija so jih poslali v SZ 600 v 3 skupinah. Stirje Slovenci so prišli kot prostovoljci iz Irana, kjer so živeli že vrsto let kot izseljenci. Njihova sedanja bivališča in usoda nam nista znana. Nekaj je bilo tudi političnih emigrantov, ki so se že pred vojno nastanili v SZ. Tak je bil Ilija Gustinčič, ki je živel z očetom v SZ.

VPRAŠANJE: Slovence je po svetu razmetala nemška in italijanska vojska, nekaj pa tudi pred vojno gospodarska kriza in politično preganjanje. Ali lahko poveste za posameznike, ki so se vključili v našo vojsko iz raznih drugih vojsk, pri tem veliko doživeli in veliko prispevali za zmago?

ODGOVOR: Precej Primorcev in Istranov, mobiliziranih v italijansko vojsko, je bilo zajetih od Angležev v severni Afriki ali v Etiopiji, ki je kapitulirala aprila 1941. Del teh je takoj vstopil v angleško vojsko in se udeležil bojev. Kasneje so prišli v gardni bataljon, nakar so prišli k nam. V ta bataljon jih je prišlo tudi nekaj iz francoske tujske legije, kamor so vstopili iz ujetništva, prej pa so bili v italijanski vojski. Kraljevski jugoslovanski štab, se je spoznaval z de Gaulleom o njihovem prehodu v kraljevsko vojsko. Nekateri so tudi pobegnili iz ujetniških taborišč v češke in poljske enote, kjer so jih skril pred Angleži, ki tega niso dovoljevali, tako da so jim dali poljska in češka imena ter vse dokumente. Tak je bil Bogoljub Gruđen iz Šempasa, ki je bil ujet od Angležev 11. decembra 1940 v Libiji, januarja 1941 je z drugimi pobegnil iz taborišča

v Aleksandriji in se priključil poljski brigadi, kjer je ostal do aprila 1941, ko so jih Angleži spet polovili ter jih vrnili v taborišče.

Posebno poglavje so naši ljudje, ki so prišli v Francijo kot nemški vojaki. Mnogim je uspel pobeg k francoskim partizanom, mnogim pa ne in so v nemški vojski na vse mogoče načine škodovali sovražniku. Anton Damiš iz Zgornje Ščavnice pri Lenartu v Slovenskih goricah je bil pri partizanih celo na Korziki. Vilko Bone iz Nabrežnje je bil vojak italijanske armade v Franciji, po kapitulaciji je sodeloval s francoskimi partizani.

Med našimi rojaki v Franciji je bilo gibanje proti fašizmu, čeprav so ga sestavljali v vojaške suknje oblečeni ljudje, zelo množično in močno. Bilo je mnogo junških dejanj in tudi žrtv. Na žalost je še malo znane, samo odlomki iz celote, potrebno bi bilo napisati splošen prikaz boja teh ljudi.

Podobno je bilo tudi z našimi rojaki, nemškimi vojaki na ozemlju SZ. Še vedno je odprto vprašanje zgodovine 1. jugoslovanske pehotne brigade NOV, ustanovljene v SZ. Do zdaj sem ob iskanju drugih imen našel več kot 100 imen tovaršev, ki so bili v tej enoti. Potrebno bi bilo ustanoviti odbor brigade in se lotiti pisanja njene zgodovine.

Od tovarša Franceta Filipiča iz Maribora, pisatelja in pesnika, sem zvedel, da so mobilizirali v nemško vojsko samo s Stajerske okoli 30.000 mož. Od tega jim je uspelo pobegniti k partizanom, oziroma se vdati zaveznikom ali so bili od zaveznikov vojska zajeti, kakih 15.000. Približno 5000 jih je padlo v nemški vojski, kakih 10.000 pa jih je ostalo v nemški vojski do konca, ker niso imeli priložnosti za pobeg. Znano je, da so nacisti držali svojo vojsko pod hudim pritiskom in da je bilo zelo težko pobegniti iz nje.

O vseh teh ljudeh bi bilo potrebno spregovoriti. V Salzburgu, kjer je bil sedež vojaškega okrožja, ki so mu pripadale zasedene slovenske dežele,

so baje zdaj mobilizacijski sezname. Predvsem pa so tam tudi tiralice za begunci iz nemške vojske, ki jih je več tisoč, kar pomeni lepo priznanje zavednosti naših ljudi, ki so kljub nasilju tvegali pobeg.

VPRAŠANJE: Omenili ste, da je boj naših ljudi v tujini še dokaj neraziskan. Kaj predlagate, da bi z njim seznanili našo javnost?

ODGOVOR: Marsikaj je napisanega, toda raztreseno po raz-

nih časopisih, revijah in knjigah. Poleg tega, kar sem zdaj povedal, so bili naši ljudje tudi v Grčiji, Albaniji, morda tudi v Bolgariji, na Češkem, Slovaškem, Poljskem, Italiji, Etiopiji, najbrž pa tudi še kje drugje.

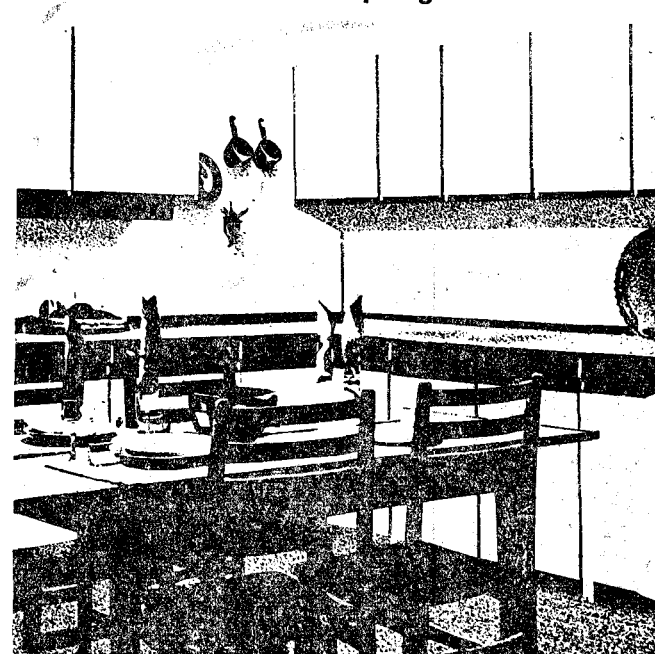
Potrebno bi bilo ustanoviti odbor, ki bi vse gradivo zbral in izdal knjigo o boju naših ljudi v tujini med zadnjo svetovno vojno. Zapisal MP

BORCEM,

ki dobe stanovanja
nudimo vso opremo
na
KREDIT
do

1.000.000 SD

brez porokov
in pologa

SLOVENIJALE